POLITIET
POLITIETS UTLENDINGSENHET

TRYGG, SIKKER OG FORSVARLIG

BARNEFAGLIG VEILEDER FOR POLITIET I ASYLSAKER

TRYGG, SIKKER OG FORSVARLIG

BARNEFAGLIG VEILEDER FOR POLITIET I ASYLSAKER

Politiets utlendingsenhet 2019

Barnefaglig veileder for politiet i asylsaker, 2.utgave
Copyright Politiets utlendingsenhet 2019
Trykket oktober 2024

Ansvarlig redaksjon:
Christina Kloster, seniorrådgiver og prosjektleder
Thale Moen, seniorrådgiver
Herborg Pedersen, seniorrådgiver

Trykk og layout: Mediehuset Andvord AS
Foto s. 61, 64 og 66: Transform/Politiets utlendingsenhet
Foto s. 80: Petter Sørnæs
Alle øvrige foto: Cynergi Film & TV/Politiets utlendingsenhet

Samtlige foto er illustrasjoner, og viser ikke reelle asylsøkere eller virkelige hendelser fra politiets arbeid.

Alle henvendelser om veilederen kan rettes til
Politiets utlendingsenhet, postboks 2095 Vika, 0125 Oslo
E-post: politiets.utlendingsenhet@politiet.no
Internett: politiet.no/pu

Sitat og kopiering fra veilederen er tillatt ved angivelse av kilde.

Innhold

DEL I OVERORDNET DEL: BARNEFAGLIGE PRINSIPPER 9

1. Mandat og struktur i veilederen 11

2. Definisjoner 12

3. Barnefaglige prinsipper i PU 13

4. Teoretisk grunnlag for kunnskapsbasert praksis 15

5. Referanser og relevant litteratur 20

DEL II PROSESS-SPESIFIKK DEL 23

Juridiske vurderinger og beslutninger 25

Ankomst av asylsøkere 39

ID-arbeid og koordinering av uttransport 51

Pågripelse og uttransport 61

Politiets utlendingsinternat, familieenheten på Haraldvangen 71

Utreisesenteret 83

Forord

Alle politiets oppdrag skal løses på en trygg, sikker og forsvarlig måte. Oppdrag der barn og ungdom er involvert krever særlige hensyn. Derfor har vi utarbeidet barnefaglige prinsipper for politiets arbeid på asyl- og utlendingsfeltet: *trygghet, forståelse, forutsigbarhet og involvering*. Gjennom prinsippene skal vi operasjonalisere grunntanken om barnets beste. Det overordnede barnefaglige målet er at barn ikke skal påføres skade i kontakt med politiet. Dette gjelder i alle oppgaver der vi møter barn, og der vi tar beslutninger som berører barn. Det innebærer at vi skal ha som mål å dempe risikoen for å påføre barn skadelig stress i situasjoner der vi møter barnefamilier og enslige mindreårige.

Vi søker alltid å løse oppdraget så skånsomt som mulig. Der vi vurderer at tvang eller makt er nødvendig, skal de barnefaglige prinsippene omsettes til handling. Vi skal identifisere behov for barnefaglige tiltak innenfor de rammene vi til enhver tid har.

Trygghet, forståelse, forutsigbarhet og involvering skal integreres i vår operative tjeneste. Det skal gjennomsyre politiets tiltakskjede i våre oppgaver, for å sikre en tydelig og kunnskapsbasert barnefaglig praksis.

Arne Jørgen Olafsen
Sjef Politiets utlendingsenhet

DEL I

OVERORDNET DEL:
BARNEFAGLIGE PRINSIPPER

1. Mandat og struktur i veilederen

Prosjekt barnefaglig kompetanseheving i PU har definert barnefaglige prinsipper for det politifaglige arbeidet, med mål om å redusere skadelig stress overfor barn, ungdom og barnefamilier. Prinsippene er forskningsbasert ved at de er forankret i eksisterende forskning om kriser og traumer – hvordan traumereaksjoner oppstår og hvordan de kan reduseres, og hvordan omfattende og gjentatte belastninger påvirker barn som er i sensitive utviklingsfaser.

De barnefaglige prinsippene skal bidra til at Politiets utlendingsenhet og politiet for øvrig skal løse oppdrag på asylfeltet der barn, ungdom og barnefamilier er involvert gjennom en trygg, sikker og forsvarlig håndtering.

Den barnefaglige veilederen består av to separate deler:

1. En overordnet del, med generelle prinsipper for politiets barnefaglige arbeid på asylfeltet og hvordan dette er teoretisk og faglig forankret. Den overordnede delen fremgår av dette dokumentet.

   Den overordnede delen er utarbeidet av PUs eksterne fagkonsulenter dr. polit. Åse Langballe og prof. Jon-Håkon Schultz, i samråd med Christina Kloster og Thale Moen fra Prosjekt barnefaglig kompetanseheving i PU.

2. En prosess-spesifikk del, der de barnefaglige prinsippene er konkretisert gjennom PU/politiets ulike oppgaver på asylfeltet. Prosessene er:
   - Ankomst/innledende registrering
   - ID-avklaring og koordinering av uttransport
   - Pågripelse
   - Internering
   - Utreisesenteret
   - Uttransport
   - Juridiske vurderinger og beslutninger

   Oppdragsbeskrivelser og eksempler er samlet i denne delen av veilederen for å skape oversikt, gi økt faglig trygghet, styrke kommunikasjonsflyt og skape sammenheng i det forebyggende arbeidet – gjennom hele tiltakskjeden. Den prosess-spesifikke delen finnes primært elektronisk ettersom den jevnlig skal kunne oppdateres.

   Den prosess-spesifikke delen er utarbeidet av representanter fra de operative avdelingene, i tett samarbeid med Jon-Håkon Schultz, Åse Langballe og Prosjekt barnefaglig kompetanseheving i PU ved Christina Kloster, Thale Moen og Herborg Pedersen.

2. Definisjoner

Asylfeltet/asylkjeden
I veilederen innebærer dette samtlige oppgaver som PU er satt til å løse der barn er berørt, med og uten bistand fra politidistriktene. Dette innbefatter oppgavene tilknyttet asylsakskjeden, og i tillegg politiets oppgaver i bort- og utvisningssaker. Vi henviser likevel til dette samlet sett som asylfeltet/asylkjeden, av praktiske hensyn.

Barnefaglig kompetanse
innebærer i denne sammenheng kunnskap om barn og ungdom under 18 år når det gjelder:

- sårbarhet for potensiell skade
- behov for omsorg og trygghet
- iverksettelse og gjennomføring av forebyggende og akutte tiltak
- kunnskap om barns juridiske rettigheter
- kunnskap om samarbeidspartnere i helse- og barnevernstjenesten

Kunnskapsbasert
PUs fire barnefaglige prinsipper er kunnskapsbaserte ved at de bygger på systematiske praksiserfaringer og internasjonal forskning om forebyggende tiltak for å redusere og forebygge skadelig stress.

Skadelig stress
Omfatter i denne sammenheng stress som overvelder barnet slik at ordinære mestringsstrategier ikke strekker til. Det er to typer stress som er aktuelle:

- *Traumatisk stress* som innebærer at du tror du selv eller noen av dine kommer til å dø eller bli alvorlig skadet.
- *Vedvarende høyt stress* inntrer når du kontinuerlig opplever å være i fare.

3. Barnefaglige prinsipper i PU

Hvorfor er barnefaglige prinsipper nødvendig?

Barn har gjennom norsk og internasjonalt regelverk en rekke selvstendige rettigheter i kraft av at de er barn. Disse rettighetene gjelder uavhengig av hvilken utlendingsrettslig status barnet har. Som utøvende myndighet på utlendingsfeltet er politiet forpliktet til å sikre at barns rettigheter blir ivaretatt.

Politiets utlendingsenhet og politidistriktene møter barn i ulike sammenhenger, og tar beslutninger som påvirker barn – direkte eller indirekte. Dette er knyttet til våre oppgaver ved ankomstregistrering av asylsøknad, ID-avklaring, planlegging/koordinering av uttransport, internering samt avhenting/pågripelse og uttransport. PU har derfor utarbeidet en overordnet veileder som skal tydeliggjøre hvilke barnefaglige prinsipper som skal ligge til grunn for vårt arbeid.

Barn er sårbare

Barn er sårbare fordi de mangler kognitiv kapasitet og livserfaring for å forstå verden rundt seg. Enslige mindreårige asylsøkere samt barn og ungdom som reiser med familie er ekstra sårbare, fordi mange tidligere har opplevd skremmende og potensielt traumatiserende hendelser. I tillegg kan møte med politiet i Norge i seg selv virke skremmende. Dersom politiet har manglende forståelse for barns sårbarhet, kan det føre til at ukjente situasjoner fremstår som mer skremmende for barn enn de trenger å være.

Mange av sakene PU/politiet arbeider med foregår i rolige former og er preget av samarbeid mellom barn, ungdom, foreldre og politiet. Politiet må imidlertid være gjennomgående oppmerksomme på barn og ungdoms behov; både der samarbeidet fungerer godt, ved eskalering av situasjonen, og ved eventuell bruk av tvangsmidler som pågripelse, internering eller maktmidler under uttransport. Dette gjelder i alle våre roller gjennom hele saksgangen, fra ankomst til en eventuell uttransport, også der vi i saksbehandling tar beslutninger som berører barn uten at vi fysisk møter barna.

Barnets beste i PUs arbeid

Politiets utlendingsenhet har definert fire barnefaglige prinsipper for politiarbeidet for *å unngå at barn og ungdom tar skade av arbeidet som utføres*. Politiets oppdrag skal gjennomføres slik at det legges til rette for barnets beste innenfor de oppgaver politiet er satt til å løse. De barnefaglige prinsippene inngår som forebyggende arbeid for å unngå at barn og ungdom opplever situasjoner som unødvendig skremmende, og at vi unngår potensielt skadelig stress. Tilrettelegging for barn vil kunne bidra til mer ro og samarbeid mellom barn, foreldre og politi, som igjen kan dempe behovet for bruk av makt- og tvangsmidler.

Barnets beste innebærer i denne sammenheng at politiet arbeider etter følgende barnefaglige prinsipper:

- **Trygghet**
  Politiet legger til rette for *trygghet* i situasjonen ved å opptre rolig og vennlig overfor barn.

- **Forståelse**
  Politiet skaper *forståelse* ved å forklare situasjonen og hvorfor det skjer, gjennom å gi tydelig og tilrettelagt informasjon til foreldre og barn.

- **Forutsigbarhet**
  Politiet legger til rette for *forutsigbarhet* ved å forklare foreldre og barn hva som skal skje, og hvordan det vil skje.

- **Involvering**
  Politiet *involverer* barn, ungdom og deres foreldre ved å være i direkte dialog slik at de i størst mulig grad kan være med å påvirke sin egen situasjon. Foreldre blir da i bedre stand til å trygge og roe sine barn.

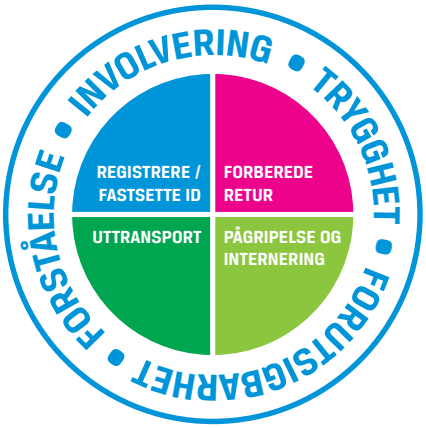

Figur 1: Barnefaglige prinsipper for politiets arbeid for å unngå at barn og ungdom tar skade.

4. Teoretisk grunnlag for kunnskaps-basert praksis

Menneskekroppen er konstruert for å håndtere farer. Når vi utsettes for akutt livsfare reagerer vi instinktivt for raskest mulig å redde oss unna fare og komme oss i sikkerhet. Kroppen settes i alarm-modus. Hjerteslagene økes og pusten går raskere for å gi kroppen mer oksygen, og blodet sendes direkte til musklene slik at vi raskt kan forsvare oss eller løpe i dekning. Det å bli passiv eller at musklene låser seg kan også være reaksjoner som kommer automatisk, uten at vi tenker over det. Dette er en del av den naturlige overlevelses-responsen. En kan si at det er en naturlig reaksjon på en unaturlig hendelse. Når faren er over, går kroppen naturlig tilbake til ordinær fungering. Noen ganger skjer ikke dette fordi hjernen fortsatt feilaktig registrerer fare, og dermed opprettholder alarm-modus. Individet forblir i en beredskapssituasjon forberedt på nye farer. Dette er en tilstand med kronisk høyt stressnivå. Å være i en slik situasjon krever mye energi og oppleves som slitsomt. En har gjerne en opplevelse av indre kaos og får redusert fungeringsevne. For eksempel får skoleelever nedsatt skolefungering, barn i førskolealder mindre lekekapasitet og voksne mister arbeidskapasitet.

Forskning viser at de fleste som blir utsatt for en enkeltstående traumatisk hendelse, der de tror de skal dø eller bli alvorlig skadet, kommer seg gradvis tilbake til sin normalfungering. Umiddelbart etter hendelsen oppstår sterke reaksjoner som gradvis avtar. Dette gjelder for om lag 70-80 % av befolkningen. For en mindre andel vil sterke reaksjoner vedvare over tid, og de vil ha behov for profesjonell hjelp for å bli kvitt reaksjonene. Se eksempelvis: Alisic et al. (2014): American Psychiatric Association, (2013).

I flere generasjoner har forskere forsøkt å forstå hvorfor det er slik at majoriteten av de som utsettes for enkeltstående traumatiske hendelser tross alt klarer seg godt. Et forskningsteam gikk igjennom relevant forskning og kunne identifisere fem forebyggende prinsipper i etterkant av traumatiske hendelser (Hobfoll et al. 2007). Det er tilstedeværelsen av disse prinsippene som bidrar til at majoriteten klarer seg uten vedvarende traumatiske reaksjoner. De fem prinsippene er: 1) å gjenopprette en opplevelse av ro og 2) trygghet; 3) å videreføre sosiale relasjoner og være en del av sosiale fellesskap; 4) å oppleve at du selv kan påvirke din egen situasjon og at dersom du etterspør hjelp vil du kunne få hjelp og 5) ha et håp for fremtiden.

De fem prinsippene kan virke enkle i sin form. Men i etterkant av en traumatisk hendelse der du tror at du kan dø eller bli alvorlig skadet, reagerer kroppen sterkt. Derfor er disse fem prinsippene viktige for å hjelpe kroppen til å kontrollere de sterke reaksjonene, slik at kroppens alarmberedskap kan reguleres.

Det er særlig tre faktorer som spiller inn på hvordan krisen i ettertid håndteres. Forhold ved hendelsen (f.eks. intensitet), forhold ved *individet* (livserfaring og mestringsstrategier) og kvaliteten av sosial støtte og hjelp som mottas i etterkant.

Ved å gjenoppta sosiale relasjoner i etterkant av kriser og traumer, vil de fem prinsippene naturlig bidra til å regulere ned reaksjonene – dette gjelder særlig for voksne. Barn og ungdom er derimot mer sårbare i denne prosessen fordi de mangler livserfaring til å forstå og håndtere situasjonen. Se eksempelvis: Norris et al. (2002: 2009).

Både voksne og barn som har opplevd flere traumatiske hendelser er særlig utsatt for å få kroniske plager. Når en har opplevd en rekke tidligere traumatiske hendelser vil en ny traumatisk hendelse kunne gi sterkere reaksjoner enn hva hendelsen kunne forårsaket dersom det var en isolert, enkeltstående hendelse. Ved gjentatt traumeeksponering er det høy risiko for at reaksjonene varer lengre og at andre symptomer inntrer, som angst og depresjon.

Når barn i sensitive utviklingsperioder opplever gjentatte skremmende opplevelser og samtidig ikke får hjelp av omsorgspersoner til å regulere eller ta kontroll over følelsene frykten vekker, kan vi si at det er et dobbelt belastningsforhold. Dette kan være svært skadelig for barnet. Slike doble belastninger, benevnt som *utviklingstraumer*, gir større risiko for at barna får utviklingsforstyrrelser og psykiatriske og nevropsykologiske diagnoser (ADHD, angst, depresjon og PTSD). Når barnets omsorgspersoner selv har opplevd livsfare og usikkerhet ved krig og flukt, og samtidig gjennomgår asylprosessen som i seg selv er uforutsigbar og belastende, er det sannsynlig at deres muligheter til å gi barnet adekvat omsorg periodevis kan reduseres. Dette er et eksempel på tilfeller hvor de barnefaglige prinsippene i PU har til hensikt å støtte foreldrenes forutsetninger for å gi barnet adekvat stimulering og omsorg i situasjonen. I dette perspektivet er også enslige mindreårige asylsøkere spesielt sårbare.

Konsekvenser av flere traumatiske hendelser er godt dokumentert gjennom forskning. Se eksempelvis: Perfect et al. (2016): van der Kolk et al. (2005). Barn som har opplevd fire eller flere traumatiske hendelser har en betydelig risiko for å utvikle læringsproblemer, atferdsproblemer og ulike typer helseproblemer (Burke et al., 2011: Thompson et al., 2016. Se også The Adverse Childhood Event Study).

De barn, ungdom og barnefamilier som PU/politiet kommer i kontakt med er sårbare fordi vi vet at mange av dem har opplevd tidligere traumatiske hendelser. Se eksempelvis Trang og Lau (2002) som oppsummerer internasjonal forskning og Vervliet et al. (2014): Skårdalsmo & Jensen (2015) og Jacobsen, Meyer & Heir (2014) som gir oversikt over flyktninger og asylsøkere

i Norge. Det er med bakgrunn i forskningsbasert kunnskap om stressbelastninger at det er definert målsettinger og prinsipper for å veilede barnefaglige tiltak i PU. Politiets håndtering av barn og ungdom i asylsaker skal med dette bli trygg, sikker og forsvarlig.

Figur 2 gir en oversikt over arenaer og prosesser der prinsippet om barnets beste må operasjonaliseres. I figuren er de arenaene og prosessene som PU ikke direkte har ansvar for, markert med rød skrift. På de øvrige arenaene er PU/politiet i all vesentlighet ansvarlig instans. Det ligger en utfordring i å sette barnefaglige tiltak i sammenheng – på tvers av arenaer og instanser.

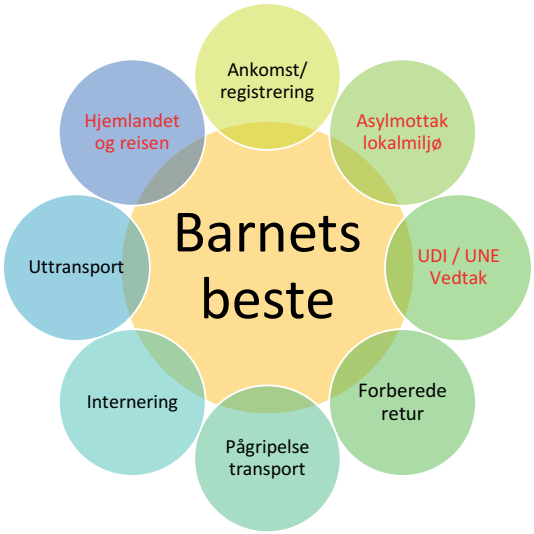

Figur 2: Arenaer og prosesser der prinsippet om barnets beste må defineres og operasjonaliseres.

Potensielt skadelig stress

Skadelig stress omfatter i denne sammenheng stress som overvelder barnet slik at ordinære mestringsstrategier ikke strekker til. Det er to typer stress som er aktuelle – *traumatisk stress* som innebærer at du tror du selv eller noen av dine kommer til å dø eller bli alvorlig skadet. *Vedvarende høyt stress* inntrer når du kontinuerlig opplever å være i fare.

Traumereaksjoner - fire hovedkategorier

De følgende fire kategoriene presenterer reaksjoner på traumatisk stress slik de er definert i det amerikanske diagnosesystemet (American Psychiatric Association, 2013).

- **Gjenopplevelse**
  Plagsomme tanker eller bilder fra hendelsen. Plagsomme drømmer og mareritt. Man får intense følelser og fysiologiske reaksjoner ved påminning.

- **Aktiv unngåelse**
  Forsøker aktivt ikke å tenke på, ha følelser om eller snakke om det som skjedde. Forsøker å unngå aktiviteter, steder eller mennesker som minner om hendelsen.

- **Kognitive endringer**
  Problemer med å huske viktige aspekter ved hendelsen. Har negative antakelser om seg selv, andre eller verden for øvrig. Viser redusert interesse i tidligere aktiviteter. Føler seg fremmedgjort, har et innskrenket følelsesliv. Klandre seg selv eller andre for det som skjedde og opplever å være i en negativ emosjonell tilstand preget av frykt, skyld og/eller skam.

- **Aktivering**
  En økt aktivering som kan gi utslag i irritabilitet og sinneutbrudd, uforsiktig og destruktiv atferd. Vedkommende er ekstra årvåken, skvetten og har betydelige konsentrasjonsproblemer. Har gjerne søvnproblemer og fysiologiske reaksjoner ved påminnelse av hendelsen.

De som plages av en eller flere av disse reaksjonene har problemer med å plassere den traumatiske hendelsen i fortid, fordi hendelsen fortsatt gjør seg aktivt gjeldende og er til stede i hverdagslivet. Symptomene som her er beskrevet inngår i diagnosen «posttraumatisk stressforstyrrelse» (PTSD). For å sette diagnosen er det et bestemt antall symptomer fra hver kategori som må være til stede over tid og samlet sett bidra til betydelig nedsatt allmennfungering. Det innebærer at flere av symptomene kan være til stede selv om en ikke kvalifiserer til diagnosen PTSD.

Det er viktig å presisere at traumereaksjonene i seg selv er helt vanlige og normale reaksjoner på en alvorlig og unaturlig hendelse. Det er først når symptomene fortsetter med stor intensitet over tid at det oppstår et problem. En betydelig skadevirkning ved vedvarende traumesymptomer er at funksjonsnivået blir markant nedsatt – slik at personen ikke får levd sitt vanlige liv.

En potensiell traumatisk hendelse

Det vil kunne variere hvordan ulike individer opplever den samme situasjonen. Noen vil eksempelvis være overbevist om at de befinner seg i livsfare og tror de skal dø – mens andre kan oppleve situasjonen som skremmende, men likevel ikke oppleve å være i livsfare. Kroppens alarmsystem aktiveres hos de som opplever å være i livsfare. Skadepotensialet vil videre avhenge av bl.a. individets tidligere livserfaringer og kvaliteten på støtten som mottas i

ettertid. På grunn av de ulike reaksjonsmønstrene er det rimelig å benytte betegnelsen en «potensiell traumatisk hendelse».

Den som reagerer med full alarm-beredskap får traumatiske reaksjoner – vedkommende blir traumatisert. Hvor lenge traumereaksjonene vil vedvare avhenger av i hvilken grad de forebyggende prinsippene er til stede og om personen kan nyttiggjøre seg de forebyggende prinsippene.

Vi vet altså ikke på forhånd hvem som vil bli traumatisert av en potensiell traumatiserende hendelse. Men vi vet at barn og ungdom er sårbare – og de er ytterligere sårbare dersom de tidligere har blitt traumatiserte.

I arbeidet PU/politiet utfører på asylfeltet finnes det flere potensielt traumatiske hendelser, og da særlig ved bruk av tvangsmidler. Eksempelvis:

- Pågripelse
- Internering
- Uttransport

Et viktig kjennetegn på en traumatisk hendelse er at personen ikke har noen form for kontroll under hendelsen. Derfor understrekes det i PUs barnefaglige prinsipper at vi skal tilstrebe å skape trygghet, forklare hva som skjer og involvere barn og ungdom, slik at de opplever å ha et minimum av kontroll. Vi skal identifisere situasjoner som oppleves som utrygge, og tilføre barna og ungdommene trygghet og kontroll i situasjonen. På den måten bidrar vi til å fjerne det skadelige stresset.

5. Referanser og relevant litteratur

Alisic, E., Zalta, A.Z, van Wesel, F., Larsen, S.E, Hafstad, G.S., Hassanpour, K. & Smid, G.E. (2014). Rates of post-traumatic stress disorder in trauma-exposed children and adolescents: meta-analysis. *British Journal of Psychiatry* 204 (5), 335–340. DOI: 10.1192/bjp.bp.113.131227

Antonovsky, A. (1987). *Unravelling the Mystery of Health: How People Manage Stress and Stay Well*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5 (5th ed.).Washington, DC: Author.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. New York: W.H. Freeman.

Brewin, C.R., Andrews, B., & Valentine, J. D. (2000). Meta-analysis of risk factors for posttraumatic stress disorder in trauma-exposed adults. J.*Consult. Clin. Psychol.*68(5),748–766. doi.org/10.1037//0022-006X.68.5.748.

Burke, N. J., Hellman, J. L., Scott, B. G., Weems, C. F., & Carrion, V. G. (2011). The impact of adverse childhood experiences on an urban pediatric population. Child Abuse and Neglect, 35, 408–413.

Hobfoll, S. E., Watson, P., Bell, C. C., Bryant, R. A., Brymer, M. J., Friedman, M. J., Ursano, R. J. (2007). Five essential elements of immediate and mid-term mass trauma intervention: Empirical evidence. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 70(4), 283–315. doi:10.1521/psyc.2007.70.4.283

Jakobsen, M., Meyer, M., & Heir, T. (2014). Prevalence of psychiatric disorders among unaccompanied asylumseeking adolescents in Norway. *Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health, 10*(1), 53-58. doi:10.2174%2F1745017901410010053

Malarbi, S., Abu Rayya, H.M., Muscara, F. & Stargatt, R. (2016). Neuropsychological Functioning of childhood trauma and post-traumatic stress disorder: A meta-analysis. *Journal of Neuroscience and Behavioral Reviews* 72, 68–86.

Norris F. H, Tracy M, Galea S. (2009). Looking for resilience: understanding the longitudinal trajectories of responses to stress. Soc Sci Med. 68:2190–2198.

Norris, F. H., Friedman, M. J., Watson, P. J., Byrne, C. M., Diaz, E., & Kaniasty, K. (2002). 60,000 disaster victims speak: Part I. An empirical review of the empirical literature, 1981–2001. *Psychiatry*, *65*(3), 207–239.

Perfect, M., Turley, M., Carlson, J., Yohanna, J., & Saint Gilles, M. (2016). School-related outcomes of Traumatic event exposure and traumatic stress symptoms in students: A systematic review of research from 1990 to 2015. A Multidisciplinary Research and Practice Journal, 8(1), 7–43. doi: http://dx.doi.org/10.1007/s12310-016-9175-2

Scott, J.C, Matt, G.E., Wrocklage, K.M., Crnich, C., Jordan, J., Southwick, S.M., Krystal, J.H., Schweinsburg, B.C. (2015). A quantitative meta-analysis of neurocognitive functioning in posttraumatic stress disorder. *Psychological Bulletin*, Vol 141(1), 105-140

Skårdalsmo, E. M. B. & Jensen, T. K. (2015). Unaccompanied refugee minors' early life narratives of physical abuse from caregivers and teachers in their home countries. *International Journal of Child Abuse & Neglect*. ISSN 0145-2134. 48, s 148- 159.doi: 10.1016/j.chiabu.2015.08.003

Trang, T. & Lau, W (2002) *Psychological Well Being of Child and Adolescent Refugee and Asylum Seekers: Overview of Major Research Findings of the Past Ten Years*. Australian Human Rights Commission. https://www.humanrights.gov.au/publications/psychological-well-being-child-and-adolescent-refugee-and-asylum-seekers

Thompson, C.T., Vidgen, A., Roberts, P.R (2016). Psychological interventions for post-traumatic stress disorder in refugees and asylum seekers: A systematic review and meta-analysis. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2018.06.006

Vervliet, M., Meyer Demott, M. A., Jacobsen, M., Heir, T. & Derluyn, I. (2014). The mental health of unaccompanied refugee minors on arrival in the host country. *Scandinavian journal of psychology*, Vol.55(1), p.33-37. ISSN: 0036-5564; DOI: 10.1111/sjop.12094

van der Kolk, B. A., Ruth, S., Pelcovitz, D., Sunday, S., & Spinazzola, J. (2005). Disorders of extreme stress: The empirical foundation of a complex adaptation to trauma. Journal of Traumatic Stress, 18, 389–399.

DEL II

PROSESS-SPESIFIKK DEL

JURIDISKE VURDERINGER OG BESLUTNINGER

PUs overordnede barnefaglige prinsipper:
Forståelse – Trygghet – Forutsigbarhet – Involvering

Innledning

Saker som involverer mindreårige vil i hovedsak være knyttet opp mot bruk av tvangsmidler, maktmidler og restriksjoner. Det er juristene ved seksjon for juridisk som beslutter bruk av tvangsmidler, maktmidler og restriksjoner ovenfor mindreårige, eventuelt fremmer begjæring til tingretten om bruk av tvangsmidler. Den juristen som har tatt en slik beslutning har et overordnet ansvar for at beslutningen gjennomføres i henhold til gjeldende regelverk.

Det stilles strengere krav til nødvendighet og forholdsmessighet ved bruk av tvangsmidler, maktmidler og restriksjoner ovenfor mindreårige, i motsetning til personer over 18 år. Det følger blant annet av FNs konvensjon om barns rettigheter artikkel 3 at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. Dette rettslige prinsippet er også inntatt i Grunnloven § 104. I alle beslutninger om tvangsmidler, maktmidler og restriksjoner mot mindreårige, skal det fremgå at barnets interesser er identifisert og hvordan de er veiet mot andre hensyn. I Rt. 2015-93, med henvisning til uttalelse fra Barnekomiteen i General Comment No. 14 og Rt.2012-1985, vises det til at «*hensynet til barnets beste ikke er det eneste og heller ikke alltid det avgjørende. (…) ved avveiingen mot andre interesser skal hensynet til barnet ha stor vekt – det er ikke bare ett av flere momenter i en helhetsvurdering: Barnets interesser skal danne utgangspunktet, løftes spesielt frem og stå i forgrunnen.*» Jo mer tungtveiende hensynet til barnet er, jo mindre vekt kan andre hensyn tillegges. Hensynet til barnet kan etter omstendighetene være så tungtveiende at det må slå igjennom uansett hvilke andre hensyn som gjør seg gjeldende.

I vurderingen av barnets beste, vises det til de barnefaglige prinsippene som Politiets utlendingsenhet har definert i en overordnet barnefaglig veileder (https://www.politiet.no/globalassets/dokumenter/pu/overordnet-barnefaglig-veileder.pdf). Det skal tilrettelegges for at prinsippene om trygghet, forståelse, forutsigbarhet og involvering, ivaretas i mindreåriges møte med Politiets utlendingsenhet.

I det følgende skal det gjøres rede for de vurderinger som må tas og synliggjøres, i beslutninger som retter seg mot eller involverer mindreårige utlendinger. Det er kun beslutninger som må tas av juristene på Seksjon for juridisk som omfattes av denne veilederen. Det vil også redegjøres for kontrollfunksjonen juristene har, knyttet til gjennomføringen av beslutningene.

Beslutning om bruk av tvangsmidler, maktmidler og alternativer til internering

Det skal alltid foretas en konkret vurdering i hver enkelt sak, av de individuelle forhold som gjør seg gjeldende. I alle beslutninger som fattes skal det synliggjøres at den mindreåriges interesser er identifisert, samt hvordan disse interessene er vektet mot andre relevante hensyn. Nødvendigheten og forholdsmessigheten av tiltaket, samt barnets beste, skal alltid vurderes.

For at juristene ved seksjon for juridisk skal ta korrekte beslutninger, er man avhengig av å få nødvendig og relevant informasjon fra vedkommende som anmoder om bruk av tvangsmidler, maktmidler og restriksjoner. Dersom juristen mener at informasjonen som er gitt er mangelfull, må det anmodes om ytterligere informasjon.

Tvangsmidler

Pågripelse

I medhold av utlendingsloven (utl.) § 106c første ledd jf. tredje ledd, kan mindreårige utlendingerpågripes der det er *«særlig påkrevd» og som hovedregel ikke holdes lenger enn til dagen etter*[1]. Det er videre vilkår at pågripelse ikke fremstår som et uforholdsmessig inngrep etter utl. § 99 første ledd, og at alternativer til pågripelse er uanvendelige jf. utl. § 106 annet ledd. Pågripelse av mindreårige skal skje for et kortest mulig tidsrom, jf. barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav b.

For pågripelser generelt gjelder at de skal gjennomføres så «skånsomt som forholdene tillater», jf. utl. § 106a tredje ledd. Ved pågripelser av mindreårige utlendinger innebærer dette at pågripelsen som hovedregel ikke skal finne sted før kl. 06.00, eller at de skal bli pågrepet mens de er i barnehagen og på skolen.

Under følger en oversikt over sentrale vurderinger knyttet til om en mindreårig utlending skal pågripes, som må fremgå i beslutning om pågripelse:

Alternativer til pågripelse

Det må vurderes om det er andre aktuelle og anvendelige alternativer til pågripelse, og eventuelt begrunnes hvorfor det ikke er tilfellet, se punktet *Meldeplikt/pålegg om bestemt oppholdssted*. I flere dommer fra EMD har det blitt slått fast krenkelse av EMK artikkel 5 nr. 1, på bakgrunn av at myndighetene ikke hadde undersøkt om det var mulig å anvende alternative løsninger til frihetsberøvelse, jf. A.B. og andre (11593/12 [EMD-2012-11593]) avsnitt 124, R.M. og andre (33201/11 [EMD-2011-33201]) avsnitt 87, og R.K. og andre (68264/14 [EMD-2014-68264]) avsnitt 86.

Dersom alternativer til internering ikke anses anvendelig å benytte ovenfor en barnefamilie, kan politiet vurdere om pågripelse av kun foreldrene i familien vil være tilstrekkelig. Det minst inngripende alternativet vil da være at kun en av foreldrene interneres, slik at den andre vil ha omsorg for barna.

---

1 Se Prop. 103 L (2022-2023) pkt. [5-2], der departementet redegjør for forståelsen av «som hovedregel ikke holdes lenger enn til dagen etter.»

> *«Når det gjelder barnefamilier, må det først vurderes om hensynet til barnets beste veier så tungt at foreldrene ikke kan interneres. Dernest må det vurderes om det er til barnets beste at det skilles fra sine foreldre, eller om barnet i stedet bør holdes sammen med sine foreldre»*, jf. Prop. 126 L s. 86. I høringsuttalelse til Prop. 126 L fra barnevernstjenesten i Ullensaker, uttales det at på generelt grunnlag vil «*barna har det best sammen med sine foreldre. Familiene er i en krise ved at de skal sendes ut av Norge og barnevernstjenesten vurderer at det vil påføre barna ett nytt traume å i denne fasen også skulle skilles fra sine foreldre*».

All den tid utgangspunktet er at det vil være til barnets beste å være sammen med sine foreldre, vil terskelen for å skille barna fra begge sine foreldre være høy. Dersom det foreligger opplysninger om at foreldrene ikke er skikket til å ta vare på sine barn, sml. barnekonvensjonen artikkel 9 nr. 1, kan det tale for en adskillelse. Internering av begge foreldrene forutsetter imidlertid at det er sikret tilstrekkelig omsorg for barna. Det må vurderes og besluttes av barnevernet.

Helsemessige utfordringer

Det må avklares om det er helsemessige utfordringer, herunder alvorlige fysiske utfordringer eller psykiske lidelser, knyttet til den enslige mindreårige/barnefamilien. Dersom slike forhold gjør seg gjeldende, må det foreligge informasjon om at nødvendig oppfølging og behandling under pågripelse og eventuell internering vil bli gitt. Herunder er det viktig at det gis tilstrekkelig tid til at helsepersonell kan foreta undersøkelser og klarere vedkommende for flyreisen.

Tidsaspektet for frihetsberøvelsen

Hvor lenge skal den enslige mindreårige/barnefamilien holdes pågrepet? Barnekonvensjonen artikkel 37, bokstav b, fastsetter at pågripelse av barn kun skal benyttes for et kortest mulig tidsrom. I vurderingen av pågripelsens lengde må det imidlertid også sees hen til hva som vil være til barnets beste, jf. barnekonvensjonen artikkel 3.

I noen tilfeller vil hensynet til barnets beste tilsi at pågripelsen eller interneringen opprettholdes for et lengre tidspunkt enn absolutt nødvendig, innenfor lovens rammer. Barnefaglig forskning viser at barn har behov for å bli involvert i situasjoner som angår dem, og at de derfor også må bli informert om det forestående hendelsesforløpet og bakgrunnen for det. Mindreårige vil også trenge mer tid til å motta og fordøye informasjon, i forhold til voksne. Det kan derfor være til barnets beste å pågripe og interne den mindreårige/barnefamilien dagen før uttransport skal gjennomføres i stedet for samme dag. Dette alternativet vil i større grad sikre at det blir satt av tilstrekkelig med tid til å gi nødvendig informasjonen for at den/de mindreårige skal forstå hva som skjer, hvorfor det skjer, og tid til å forberede seg på den forestående uttransporten.

Mange enslige mindreårige utlendinger og barnefamilier er plassert på mottak langt fra Oslo. Det vil ofte medføre en merbelastning for den/de mindreårige dersom pågripelsen skal gjennomføres samme dag som uttransporten, når bopel ikke er i nærheten av Oslo lufthavn Gardemoen. Ved pågripelse dagen før uttransport, vil denne problematikken unngås[2].

Dersom det er klart at det vil være behov for at den enslige mindreårige/ barnefamilien interneres, må dette inngå i forholdsmessighetsvurderingen knyttet opp til tidsaspektet

Alder og oppholdstid i Norge

Barnets alder er et sentralt moment i forholdsmessighetsvurderingen og i vurderingen av barnets beste. Hva som vil være barnets beste på forskjellige alderstrinn, må vurderes konkret i den enkelte sak. Yngre barn vil som regel ikke forstå like mye av det som skjer, slik at de ikke nødvendigvis påvirkes like mye av situasjonen som ungdom. Samtidig er barn mer avhengig av sine foreldre jo yngre de er, og påvirkes derfor lettere av sine foreldres oppførsel. Barnets mentale alder og modenhet vil også få betydning for hvordan de reagerer på situasjonen og på sine foreldres atferd.

Alder og modenhet vil være sentralt å se hen til ved vurderingen av om enslige mindreårige utlendinger skal pågripes. Under oppholdet på utlendings-internatet vil de normalt ikke ha andre omsorgspersoner å forholde seg til utover de ansatte. FNs barnekomite har i tilknytning til Barnekonvensjonen

2 Se redegjørelsen i Prop. 103 L (2022-2023) pkt. 3.7 og merknad til loven [5-2] for forståelsen av «som hovedregel ikke holdes lenger enn til dagen etter.»

artikkel 37, uttalt at enslige mindreårige ikke bør interneres, jf. General Comments nr. 6 (2005), *Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside Their Country of Origin*, avsnitt 61.

Den mindreåriges oppholdstid i Norge kan påvirke vurderingen av hvordan pågripelsen skal gjennomføres og for hvor lenge den skal gjelde for. Mindreårige som har oppholdt seg lenge i Norge vil utvikle en sterk tilknytning til landet. Det vil i slike tilfeller være viktig at det settes av tilstrekkelig med tid til gjennomføringen av pågripelsen, herunder til informasjonsarbeid.
Se redegjørelsen under fjerde punkt.

Dersom det settes føringer for hvordan pågripelsen skal gjennomføres, herunder når pågripelsen skal skje, behov for helsetilsyn eller andre spesielle omstendigheter, må dette fremgå av beslutningen om pågripelse. Det må også fremgå av beslutning om pågripelse at pågripelsen skal gjennomføres så skånsomt som mulig.

Internering

Internering på grunn av identitet

Internering i medhold av utl. § 106c første ledd, første alternativ jf. § 106 første ledd bokstav a, forutsetter at det foreligger «*ekstraordinære situasjoner hvor tiltaket er helt nødvendig som en siste utvei for å sikre identitetskontroll*». «*Ekstraordinære situasjoner*» er tiltenkt situasjoner med ekstraordinært høye ankomster, hvor det vil være behov for pågripelse og kortvarig internering for å kunne gjennomføre innledende registrering og undersøkelse mv., jf. Prop. 126 L, avsnitt 7.7.3 side 85.

Internering på grunn av unndragelsesfare

I medhold av utl. § 106c første ledd, annet alternativ, jf. § 106 første ledd bokstav b, kan en mindreårig utlending bare interneres dersom det er «*helt avgjørende som en siste utvei for å oppnå formålet med bestemmelsen som gir grunnlag for interneringen*». Det bør foreligge en betydelig unndragelsesfare, f.eks. ved at den enslige mindreårige eller barnefamilien aktivt har motarbeidet utsendelse og at det er utsikter til nært forestående utsendelse.

Terskelen for å internere enslige mindreårige er høyere enn for barnefamilier, og skal forbeholdes «*særskilte unntakstilfeller*», jf. Prop. 126 L (2016-2017), punkt 7.7.9. Relevante momenter i vurderingen vil være om den enslige mindreårige er utvist på bakgrunn av alvorlige kriminelle handlinger, om vedkommende aktivt har motsatt seg retur og forsøkt å unndra seg for myndighetene. Her kan det også tenkes tilfeller hvor internering anses helt nødvendig for å gjennomføre en Dublin-retur. Det vil også være relevant hvor lenge den mindreårige skal holdes internert før hun/han fyller 18 år.

Under følger en oversikt over sentrale vurderingsmomenter knyttet til vurderingen av om internering er «*helt avgjørende som en siste utvei*», samt til vurderingene av forholdsmessighet og barnets beste, som må fremgå i en begjæring om internering til tingretten:

Alternativer til internering

Det må vurderes om det er andre aktuelle og anvendelige alternativer til internering, og eventuelt begrunnes hvorfor det ikke er tilfellet, se punkt *Alternativer til pågripelse*. I flere dommer fra EMD har det blitt slått fast krenkelse av EMK artikkel 5 nr. 1 på bakgrunn av at myndighetene ikke hadde undersøkt om det var mulig å anvende alternative løsninger til frihetsberøvelse, jf. A.B. og andre (11593/12 [EMD-2012-11593]) avsnitt 124, R.M. og andre (33201/11 [EMD-2011-33201]) avsnitt 87, og R.K. og andre (68264/14 [EMD-2014-68264]) avsnitt 86.

Helsemessige utfordringer

Det vises til redegjørelse under i avsnittet *Pågripelse, om helsemessige utfordringer.*

Alder og oppholdstid i Norge

Det vises til redegjørelse under i avsnittet *Pågripelse, om alder og oppholdstid i Norge*.

Reaksjoner på pågripelse og internering

Hvordan den mindreårige reagerte på pågripelsen og det etterfølgende oppholdet på utlendingsinternat eller familiesenteret, kan være relevant ved forholdsmessighetsvurderingen og vurderingen av barnets beste. Det er viktig å synliggjøre hvilken oppfølging de har mottatt på utlendingsinternatet eller familiesenteret, for eventuelle traumer påført i forbindelse med pågripelse og innsettelse. Foreldres reaksjon og etterfølgende oppførsel vil også være relevant, ettersom deres atferd påvirker barna. Her vil det være sentralt om foreldrene anses å være i stand til å ivareta sine barns behov, eventuelt hva som gjøres for å gi de mindreårige den oppfølging de trenger.

Manglende eller utilstrekkelig oppfølging kan gjøre det vanskelig å forsvare internering ut i fra hensynet til barnets beste og forholdsmessigheten av et videre opphold på utlendingsinternatet eller familiesenteret.

Interneringstidens lengde

En mindreårig utlending kan interneres for inntil 3 døgn (72 timer) av gangen og samlet interneringstid skal ikke overstige 9 døgn, jf. § 106c sjette ledd. Dersom interneringstiden skal overstige 3 døgn, må det foreligge «*særlige og sterke grunner*», herunder at den enslige mindreårige eller barnefamilien selv har en «*vesentlig del av skylden*» for at uttransport ikke har latt seg gjennomføre innen utløpet av 3 døgn eller at tidspunktet for uttransport ligger nært i tid.

Barnekonvensjonen artikkel 37 nr. b, fastsetter også at internering av barn kun skal benyttes for et kortest mulig tidsrom.

Meldeplikt/pålegg om bestemt oppholdssted

I vurderingen av om meldeplikt eller bestemt oppholdssted skal pålegges en mindreårig utlending, må det tas stilling til nødvendigheten av tiltaket, forholdsmessigheten og barnets beste, jf. utlendingsloven §§ 105 og 99 første ledd.

Dersom en barnefamilie pålegges meldeplikt, må det sees hen til om de mindreårige kan oppholde seg hos andre omsorgspersoner når foreldrene skal møte på meldeplikt. Hvis det ikke er aktuelt, må reisevei fra bosted til meldested sees hen til i forholdsmessighetsvurderingen. I tilfeller hvor familien bor langt unna nærmeste politistasjon eller annet meldested, kan det være uforholdsmessig å pålegge familien å reise svært langt for å melde seg. Det kan oppleves som for belastende, særlig for de mindreårige, slik at hensynet til barnet beste taler mot pålegg om meldeplikt. Pålegg om bestemt oppholdssted kan da fremstå mer hensiktsmessig. Hvor ofte familien må melde seg og økonomiske utgifter til reise, vil også være relevant i denne vurderingen.

De ovennevnte vurderingsmomenter vil også gjøre seg gjeldende for enslige mindreårige. Det må i midlertid tas i betraktning at denne gruppen vil være ekstra sårbar, all den tid de ikke har foreldre i riket. Det må undersøkes om den mindreårige har andre omsorgspersoner som kan bistå den mindreårige ved reise fra oppholdssted til meldested, f.eks. representant, eller om de må klare seg på egenhånd. Alder, modenhet, sårbarhet og andre særlige forhold ved den enslige mindreårige, er sentrale momenter i vurderingen av barnets beste og forholdsmessigheten. Hvorvidt pålegg om bestemt oppholdssted vil være mindre inngripende, må vurderes.

Undersøkelse og beslag

Politiet kan gjennomføre undersøkelser av utlendingens person, bolig, rom eller annet oppbevaringssted, jf. utlendingsloven § 103 første ledd, bokstav a, b eller c. Dersom utlendingen selv ikke samtykker til undersøkelse, er det retten som må beslutte undersøkelse såfremt det ikke er fare ved opphold, jf. § 103 fjerde ledd. Det kan også tas beslag av gjenstander som blir funnet, jf. utlendingsloven § 104.

Ved undersøkelser av mindreårige, deres gjenstander eller på vedkommende bopel, må nødvendigheten av tiltaket vurderes opp mot andre mindre inngripende og gjennomførbare tiltak. Det må foreligge en konkret mistanke om at undersøkelsen vil avdekke gjenstander som nevnt i § 103 første ledd. Dess mindre alvorlige situasjoner som søkes avdekket, jo mer skal til for å anse tiltaket som forholdsmessig. Tidspunktet for undersøkelsen og hvordan

den skal gjennomføres vil være relevante vurderingsmomenter. Den mindreåriges alder, sårbarhet og andre særlige forhold, er sentrale momenter i vurderingen av barnets beste og forholdsmessigheten.

Dersom undersøkelse skal foretas på adresser hvor mindreårige personer oppholder seg, må barnets beste vurderes selv om undersøkelsen ikke rettes mot den mindreårige selv. Det må tas stilling til hvorvidt undersøkelsen kan gjennomføres på en måte som ikke oppleves særlig belastende eller inngripende for de mindreårige. Kan man legge til rette for at undersøkelsen gjennomføres når de mindreårige ikke befinner seg på adressen, herunder når de er i barnehage, på skole el.?

Fingeravtrykk og ansiktsfoto med tvang

Fingeravtrykk og ansiktsfoto kan tas med tvang dersom utlendingen nekter å avgi fingeravtrykk eller bli tatt bilde av, jf. ut. § 100 fjerde ledd. Det er ingen nedre grense for tvangsmessig opptak av fingeravtrykk og foto, med unntak av saker som omfattes av Dublin-regelverket. Det følger av Eurodac-forordningen artikkel 9, nr. 1 og artikkel 14 nr. 1, jf. utlendingsloven § 101 første ledd, at det kun skal opptas fingeravtrykk av mindreårige over 14 år.

Den mindreårige utlendingens alder vil imidlertid få betydning i forholdsmessighetsvurderingen, knyttet til om tvang skal benyttes.

Opptak av fingeravtrykk eller ansiktsfoto av mindreårige med tvang besluttes av politijurist ved seksjon for juridisk.

Maktmidler ved utlendingsinternatet

Når det er strengt nødvendig og andre mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelig, kan politiet bruke makt og andre godkjente maktmidler, jf. politiloven § 6 fjerde ledd, jf. utlendingsloven § 107 sjette ledd bokstav a. Maktmidler kan benyttes dersom det ikke anses som et uforholdsmessig inngrep og mindre inngripende tiltak ikke anses tilstrekkelig, jf. utlendingsloven § 107 åttende ledd og utlendingsinternatforskriften § 6.

Kroppsvisitering

Kroppsvisitering av mindreårige, herunder besiktigelse av naken kropp, kan besluttes av politijurist ved seksjon for juridisk i forbindelse med førstegangsinnsettelse, etter besøk, i forbindelse med overføring til sikkerhetsavdeling eller ved spesielle hendelser. Se Instruks for Politiets utlendingsinternat punkt 8.3.7. Visiteringen må være strengt nødvendig for å oppnå et legitimt formål, herunder å forebygge at uønskede gjenstander medbringes inn til familiesenteret, se utlendingsinternatforskriften § 9.

Vilkåret «*strengt nødvendig*» innebærer en høy terskel for kroppsvisitering. Mindreårige skal normalt kun utsettes for ytre visitasjon, herunder en overflatisk kontroll utenpå klær og av gjenstander. Dersom sikkerheten kan ivaretas med andre mindre inngripende tiltak, herunder ytre visitasjon eller kroppsvisitasjon med undertøyet på, vil ikke kroppsvisitasjon være strengt nødvendig. Kroppsvisitering må være egnet til å oppnå det ønskede formålet.

I forholdsmessighetsvurderingen må graden av integritetskrenkelse som kroppsvisiteringen innebærer vurderes opp mot alvorligheten/skadepotensia-

let ved den risiko som søkes redusert, samt sannsynligheten for at den uønskede hendelsen inntrer dersom kroppsvisiteringen ikke gjennomføres. Det må foreligge en konkret mistanke om at undersøkelsen vil avdekke uønskede gjenstander mm. Rutinemessig og tilfeldig kroppsvisitasjon er ikke tillatt. Ettersom kroppsvisitasjon er et særlig inngripende tiltak ovenfor mindreårige, må formålet være å avverge alvorlige hendelser for at tiltak ikke skal anses som uforholdsmessig. Jo mindre alvorlige situasjoner som søkes å forhindres, jo mer skal til for å anse tiltaket som forholdsmessig. Det blir en konkret vurdering av forhold ved den mindreårige, herunder alder og sårbarhet, opp mot den konkrete risikosituasjonen for barnet, andre innsatte og ansatte ved utlendingsinternatet/familiesenteret, på det aktuelle tidspunktet.

Kroppsvisitasjon av mindreårige ved bruk av fysisk makt fordrer at det foreligger særlige vektige grunner, se Instruks for Politiets utlendingsinternat punkt 8.3.7. Mindreårige personer er en spesielt sårbar gruppe, som medfører at slike inngrep vil oppleves som ekstra inngripende og belastede, i forhold til for voksne personer. Sikkerhetssituasjonen for den mindreårige selv, andre innsatte og ansatte ved utlendingsinternatet/familiesenteret, vil i slike tilfeller få avgjørende betydning. Bruk av makt ved kroppsvisitering av mindreårige kan være aktuelt for å avverge angrep eller skade på person, hindre iverksettelse av trusler, hindre opptøyer eller uroligheter, mm, jf. utlendingsinternatforskriften § 9.

Restriksjoner ved utlendingsinternatet

> *«Når det er strengt nødvendig for å opprettholde ro, orden eller sikkerhet, eller sikre iverksetting etter § 90, og andre mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelig, kan politiet (…) plassere utlendingen i særlig sikret avdeling eller sikkerhetscelle, eller utelukke utlendingen helt eller delvis fra fellesskapet på internatet»,* jf. utl. § 107 sjette ledd bokstav b og c.

Det er politijurist ved seksjon for juridisk, i samråd med utlendingsinternatet/familiesenteret, som beslutter bruk av restriksjoner overfor mindreårige.

Overføring til sikkerhetsavdeling eller sikkerhetscelle

Overføring av enslige mindreårige til sikkerhetsavdeling og sikkerhetscelle, omfatter overføring til særlig sikret avdeling med begrenset (trinn 1) og uten (trinn 2) tilgang til fellesskapet, samt overføring til sikkerhetscelle (trinn 3). Ved slik overføring, skal jourhavende jurist straks varsles for vurdering av om vedtaket skal opprettholdes. Det er et vilkår at andre, mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelige. Det skal fortløpende vurderes om det er grunnlag for opprettholdelse.

«*Strengt nødvendig*» innebærer en høy terskel for innsettelse på sikkerhetsavdeling eller sikkerhetscelle. Dersom sikkerheten kan ivaretas med andre mindre inngripende tiltak, kan ikke slike restriksjoner anses strengt nødvendig. Barnets beste må vurderes opp mot nødvendigheten av tiltaket.

Plassering på sikkerhetsavdeling eller sikkerhetscelle må videre være egnet til å oppnå det ønskede formålet. Herunder i tilfeller hvor den mindreårige innebærer fare for sin egen eller andres sikkerhet, det er fare for rømning eller skade på eiendom, den mindreårige antas å være smittefarlig eller diagnostisert med smittsom sykdom eller den mindreårige selv ønsker det av sikkerhetsmessige grunner, jf. utlendingsinternatforskriften § 10. Helt eller delvis utelukkelse fra fellesskapet kan også besluttes for å hindre at den mindreårige påvirker miljøet på familiesenteret på en særlig negativ måte, jf. utlendingsinternatforskriften § 10 annet ledd.

Overføring til særlig sikret avdeling med begrenset tilgang til fellesskapet på avdelingen er det minst inngripende av de tre tiltakene, da det kun innebærer delvis utelukkelse fra fellesskapet. Før overføring må det forsøkes lempeligere tiltak, slik som tilsnakk eller samtale med den mindreårige. Ved fullstendig utelukkelse fra fellesskapet må det vurderes om delvis utelukkelse er tilstrekkelig. Det skal følgelig mer til for å beslutte fullstendig enn delvis utelukkelse, da det er et mer inngripende tiltak. For øvrig bemerkes det at bruk av trinn 1 og trinn 2 ovenfor mindreårige nesten aldri vil bli benyttet og på den bakgrunn har liten praktisk betydning. Mindreårige utlendinger holdes allerede adskilt fra de øvrige innsatte og det er som utgangspunkt kun er én enslig mindreårig innsatt på internatet av gangen.

Plassering i sikkerhetscelle er svært inngripende ovenfor den mindreårige og må anses som en siste utvei i forebyggende sammenheng, for å beskytte den innsatte selv, andre innsatte eller ansatte, og kun for et svært kort tidsrom. Til sammenligning kan bruk av sikkerhetscelle for innsatte under 18 år i straffesporet, kun benyttes dersom det er tvingende nødvendig, jf. straffegjennomføringsloven § 38 tredje ledd.

Politijuristenes kontrollfunksjon

Tvangsmidler, maktmidler og restriksjoner ovenfor mindreårige, skal gjennomføres så skånsomt som mulig med respekt for barns særlige sårbarhet, sml. barnekonvensjonen artikkel 37 nr. c.

Juristen som fatter beslutning om bruk av tvangsmiddel, maktmiddel eller restriksjoner, er ansvarlig for å følge opp at beslutningen utføres i tråd med gjeldende regelverk. Herunder må eventuelle føringer for gjennomføringen nedtegnes i beslutningen og videreformidles til de ansvarlige parter og andre samarbeidspartnere, i tillegg til at det i saker hvor mindreårige utlendinger er involvert bør foretas en etterfølgende kontroll av eksempelvis politirapporter.

Dersom det oppdages mangler eller uønskede hendelser, må dette videreformidles til de som har gjennomført beslutningen. Det må også tas stilling til hvorvidt det er behov for ytterligere tiltak, som opplæring, endring av rutiner mm.

I perioder hvor en mindreårig utlending er underlagt tvangsmidler har ansvarlig jurist, sammen med saksbehandler, ansvar for å følge opp at saken har en tilstrekkelig fremdrift og at de nødvendige tiltak iverksettes. Det vises til at det er nedfelt krav til progresjon i de ulike tvangsmiddelbestemmelsene i utlendingsloven.

Dersom en mindreårig utlending utsettes for restriksjonstiltak under opphold på utlendingsinternatet/familiesenteret, må ansvarlig jurist fortløpende vurdere nødvendigheten av opprettholdelse av restriksjonen.

ANKOMST AV ASYLSØKERE

PUs overordnede barnefaglige prinsipper:
Forståelse – Trygghet – Forutsigbarhet – Involvering

Asylregistrering, herunder ankomstregistreringen i politivakten og den innledende registreringssamtalen, samt den påfølgende kunnskapsbaserte samtalen, er ofte asylsøkernes første møte med norske myndigheter og norsk politi. Dette første møtet kan ha mye å si for søkernes opplevelse av asylsakskjeden og tillit til det norske politi- og asylsystemet. Dette kan igjen virke inn på søkers mentale tilstand og hvordan vedkommende kan eller ønsker å samarbeide videre i asylprosessen.

Asylregistreringen har først og fremst som mål å fremskaffe informasjon om asylsøkerne. Det er også et mål at denne informasjonen skal fremskaffes på mest mulig tilrettelagt måte både for foreldre, medfølgende barn og enslige mindreårige asylsøkere.

Asylregisteringen skal være i tråd med de overordnede barnefaglige prinsippene om å redusere skadelig stress. Dette innebærer å tilstrebe at barnet opplever *trygghet, forutsigbarhet, forståelse* og *involvering* i her og nå-situasjonen, altså under registreringssamtalen.

Hva innebærer asylregistrering?

- Ta imot søkere i politivakten og ankomstregistrere søkere.
- Informere søkere om deres rettigheter og plikter.
- Foreta signalering med biometri.
- Å forberede asylsaker for UDI ved å registrere opplysninger i Utsys og DUF.
- Registrere navn og annen personlig informasjon om asylsøker i DUF, foreta ulike undersøkelser, innhente diverse samtykker, samt fastsette identitet.
- Kartlegge søkers nettverk og relasjoner.
- Kartlegge søkers reiserute.
- Ta stilling til den den enslige mindreårige asylsøkers oppgitte alder, informere om aldersundersøkelse, samt innhente samtykke til aldersundersøkelse.
- Identifisere sårbare grupper, blant annet mulige ofre for menneskehandel.
- Kartlegg kort hva som er grunnlaget for søknaden om beskyttelse.

Utfordringer under asylregistrering

Den mindreårige asylsøkeren kan ofte være sliten og utmattet etter reisen til Norge. Det bør derfor legges til rette for at søkeren blir registrert på dagtid, etter å ha fått hvilt en natt. Dette vil i mange tilfeller føre til en bedre kommunikasjon, ettersom søkeren er mer opplagt.

Under registrering av mindreårige kan man møte utfordringer når det gjelder tidspress, kommunikasjon og kulturelle forhold, den mindreåriges spesielle sårbarheter, samt utfordringer med å fastslå alder dersom den mindreårige ikke kan fremvise gyldige identitetsdokumenter.

Når familier med mindreårige barn søker om beskyttelse, vil foreldrenes opplevelse og mestring av registreringen virke inn på medfølgende barns opplevelser og erfaringer med situasjonen. Det er derfor av stor betydning å tilrettelegge gjennomføringen av registreringen på en best mulig måte, for voksne og barn.

Disponering av tid

- Hvordan håndtere tidspress og å ivareta den mindreåriges rettigheter, herunder forklare den mindreårige om rettigheter og plikter.
- Hvordan kommunisere og etablere god kontakt med barnet eller ungdommen når man har begrenset tid?
- Hva trengs av tid for å få til et best mulig samarbeid med tolken/representanten?

Kommunikasjon

- Hvordan kommunisere via tolk?
- Hvordan legge til rette for god kontaktetablering?
- Hvordan forklare hva som skal skje på en god måte?
- Hvordan tilpasse kommunikasjonen til den mindreåriges nivå?
- Hvordan kommunisere med barn/ungdom som kommer fra en annen kultur? Hva slags opplevelser har den mindreårige hatt med politiet i sitt hjemland, eller i andre land det har oppholdt seg i eller reist gjennom, og hvordan kan disse opplevelsene påvirke samtalen med den mindreårige?
- Hvordan snakke med og ivareta sårbare, potensielt traumatiserte barn som har vært lenge på reise, og som kommer uten omsorgspersoner?
- Hvordan tolke den mindreåriges forståelse av situasjonen og informasjonen som gis ved ankomst og under registreringen? Hvor mye får han/hun med seg av det som blir kommunisert?
- Hva trengs av hjelpemidler for å gjøre kommunikasjonen best mulig?
- Hvordan foreta en egen mental forberedelse? Hva gjør det med oss når den mindreårige fremstår som lite samarbeidsvillig eller gir lite informasjon?

Sårbarhet

- Hva kan man spørre eller snakke med den mindreårige om uten at man gjør skade? Hvor mye press tåler vedkommende?
- Hvordan snakker man med tydelig slitne, redde, ukonsentrerte, urolige og trøtte barn og ungdom?
- Hvordan håndtere opplysninger om tortur, vold, overgrep eller har behov for helsehjelp, slik at den mindreårige føler seg lyttet til og respektert

Barn i følge med foreldre

- Hvordan håndtere barn mens foreldre blir registrert?
- Hvordan ivareta barnet best mulig, samtidig som man må håndtere foreldre som er veldig emosjonelle/opprørte i nærvær av barnet?

Gjennomføring av ankomst og registreringssamtale

Politivakten

Barn i følge med foreldre og enslige mindreårige asylsøkere som melder seg som asylsøker i politivakten er vanligvis i en svært sårbar livssituasjon. Forholdene i den enkelte sak vil variere; som alder, erfaringer fra hjemlandet, erfaringer og opplevelser på reisen, medisinske forhold og foreldrenes tilstand.

I politivakten er det som oftest ikke tolk til stede, og søkerne kan være vanskelig å kommunisere med ettersom de snakker begrenset med engelsk eller andre språk som tjenestepersonen i vakta behersker. Det vil likevel foregå en kommunikasjon ved enkeltord, samt ikke-verbal kommunikasjon via toneleie, kroppsspråk og utstråling. Det er viktig å være klar over at det som blir kommunisert påvirker den enslige mindreårige/ barna i familien.

Dersom barnet oppfatter at foreldrene blir dårlig behandlet eller krenket, så vil barnet også selv oppleve seg krenket. Ved å møte alle i en familie med åpenhet, respekt og profesjonalitet, vil du ivareta barnets verdighet og du kan være med på å forebygge barnets framtidige helse.

Kontaktetableringen begynner allerede ved ankomsten i politivakten, og er med på å legge grunnlaget for hvordan den enkelte velger å samarbeide med norske myndigheter videre i asylprosessen. Forklar og vis best mulig innenfor de gitte rammene hva som skal skje under visiteringen, biometritakingen osv. Dette for å gi barnet forståelse og forutsigbarhet i situasjonen. Dersom det blir venting på venterommet, så forklar hvorfor de må vente.

Forberedelser til registreringssamtalen

Gode forberedelser kan redusere eget stress, og dermed legge til rette for en effektiv, mer forutsigbar registrering.

Bruk tiden du har til rådighet til å forberede deg godt. Sett deg inn i den informasjonen som allerede kan foreligge om asylsøkeren. Gode forberedelser handler både om egne mentale forberedelser, saksforberedelser og fysisk tilrettelegging for registreringen. Søk kunnskap om landet søker en kommer fra, og om spesifikke kulturelle forhold der. Søk støtte/kunnskap hos aktuelle kolleger. Dette kan gjøres under forberedelsene eller i pauser under registreringen. Drøft gjerne egne oppfatninger.

Lag en plan for samtalen på forhånd. Vurder hvilke temaer det kan være viktig å ha fokus på, vurder hvilke tema du kan gå kort inn på og hvilke du ikke behøver å bruke så mye tid på. Dette kan være opplysninger som foreligger i saken, eller som fremkommer under registeringssamtalen som krever ekstra fordypning. Saken kan slik bli best mulig opplyst og vi kan få fastsatt en mest mulig korrekt identitet.

Under asylregistreringen blir søkeren gitt mye informasjon, blant annet om plikter og rettigheter og hva som skal skje videre. Det er viktig at informasjonen er tilpasset den mindreåriges alder. Du bør derfor bruke ord og formuleringer som er enkle for den mindreårige å forstå. Spør om vedkommende har forstått det du har sagt.

Forbered tolken i forkant av registeringen. Tolken er nøytral og skal kun oversette det som blir sagt under registreringen, hverken mer eller mindre. Tolken skal ikke kunne legge føringer for hvordan registreringen skal gjennomføres, ei heller komme med egne synspunkter om hvilke opplysninger som fremkommer under registreringen. Men du kan likevel si noe kort om hva slags sak du antar at dette er til tolken i forkant, slik at tolken vet noe om hva han/hun kan forvente av sin arbeidsdag. Tenk at tolken er verktøyet som gjør at du og søkeren kan snakke sammen. Husk at det er du som saksbehandler som har ansvar for registreringssamtalen. Det er du som skal lede samtalen, og ikke tolken.

Sjekk at lokaler for mottakelse og registrering på best mulig måte er tilrettelagt for å skape trygghet og kontakt med den mindreårige. Ha tegnesaker, penn, papir, enkle billedbøker eller liknende tilgjengelig for de minste barna.

Gjennomføring av samtale med mindreårige

Registreringssamtalen kan være en mulighet til å skape trygghet, forutsigbarhet, og involvere den mindreårige i her og nå-situasjonen. Dette vil også virke positivt inn på muligheten din til å fremskaffe informasjon.

Husk at du er en viktig person for den mindreårige i denne sammenhengen. Dette er gjerne første møte vedkommende har med norske myndigheter. Det er viktig å være klar over at måten du møter den mindreårige på, kan påvirke dens fremtidige holdninger til norske myndigheter og viljen til integrering eller samarbeid. Tilstreb en rolig, tydelig, ærlig og lyttende holdning når du skal snakke med den mindreårige.

For å danne et inntrykk av den mindreårige og gjøre vedkommende så trygg som mulig i situasjonen, er det viktig å bruke tid på oppnå kontakt. Husk å gjøre den mindreårige så delaktig som mulig i samtalen, ved å la vedkommende snakke på sine premisser og mest mulig fritt, uten at du avbryter. Dette en god mulighet til å vurdere den mindreåriges sårbarhet. Virker vedkommende f.eks. sliten, redd eller i ubalanse?

Kontaktetablering er viktig i alle samtaler hos PU, men særlig viktig hvis den mindreårige prater lite, er ukonsentrert, fremstår som sliten, apatisk eller utrygg. Kontaktetablering skjer nødvendigvis ikke bare i starten av samtalen, men også underveis. Det er også viktig med pauser for både den mindreårige og tolken, minst hvert 45. minutt.

Noen tips til kommunikasjon i samtalen

Forenkle språket ditt, og spør den mindreårige om vedkommende forstår hva du mener. Bruk gjerne penn, papir og tegninger når du forklarer. Etabler dialog som kommunikasjonsform hvor målet er å forstå den andre. Bruk derfor «turtakningsprinsippet» som betyr at søker og du snakker etter tur, annenhver gang under samtalen.

Under samtaler er premisslegging et viktig verktøy for at både den mindreårige og tolk skal forstå hva som vil skje i samtalen. Premisslegging innebærer å tydeliggjøre og gi informasjon om hva som skal skje i løpet av registreringssamtalen, hvilke roller de ulike personene i rommet har, hva som forventes av søkeren og hva vedkommende kan forvente av deg. Presenter deg for eksempel slik:

> *«Hei, jeg heter … og jeg er politi/jobber i politiet. Min jobb er å snakke med barn/ungdom som deg, og jeg har snakket med veldig mange barn/ungdom før deg. Og dette er tolken. Hun er her for å hjelpe oss med å forstå hverandre når vi snakker. Hun snakker det samme språket som deg. Hun skal oversette det vi sier til hverandre, siden jeg snakker norsk».*

Dersom det er en enslig mindreårig asylsøker som skal registreres må du også introdusere representanten. Representanten skal alltid få en 15 minutters samtale med den mindreårige innen registreringen begynner. Representanten vil da forklare sin rolle og gi annen informasjon ved hjelp av tolken. Det du kan si innledningsvis er;

> *«Dette er representanten, som er her for å passe på deg ettersom du er mindreårig og har kommet til Norge uten dine foreldre. Representanten vil selv forklare mer om seg selv, om litt.»*

Bruk tid på å si noe om registeringen, hva som skal skje, hvilke temaer du skal ta opp, og hvordan dagen vil forløpe. Barnet kan ha ulike erfaringer med politi

fra andre land. Si derfor noe om at i Norge viser politiet respekt overfor alle mennesker. Si det gjerne konkret og direkte, som for eksempel:

> *Jeg vet ikke om du har gode eller dårlige erfaringer med politiet i andre land, men i Norge har ikke politiet lov til å slå, så du behøver ikke å være redd for at jeg skal bli sint på deg.»*

Denne informasjonen demper usikkerhet og uro, og skaper forutsigbarhet. Den mindreårige vil få bedre anledning til å konsentrere seg om selve samtalen, og slippe å tenke på hva som kanskje vil skje videre i løpet av dagen:

> *«Det som skal skje nå, er at vi først skal bli litt kjent. Etter det skal jeg spørre deg om endel ting, og du kan spørre meg om ting du lurer på, og du kan få fortelle om deg selv.»*

Involver den mindreårige i samtalen, for eksempel når du informerer om rettigheter og plikter. Forklar taushetsplikt på en enkel måte. Du kan for eksempel si:

> *«Vet du hva som skal skje i dag? I dag skal vi snakke om deg, hvem du er og hvor du kommer fra (…)*

> *«Taushetsplikt betyr at jeg ikke har lov til å snakke om saken til andre enn de som skal jobbe med den. Jeg kan f.eks. ikke fortelle familie, eller venner om det du forteller her i dag. Dersom noen bryter taushetsplikten og forteller f. eks. noen fra ditt land som ikke jobber med saken din om det du har sagt i*

dag, så kan de få en straff fra den norske stat. Man har taushetsplikt fordi mennesker skal kunne fortelle fritt om det som er vanskelig og flaut, uten at de skal være redde for at det blir fortalt videre til andre. «

Dersom den mindreårige senere i samtalen forteller om traumatiske opplevelser rettet mot seg selv eller andre, så kan det være viktig å gjenta at alle i rommet har taushetsplikt. Særlig i de tilfellene hvor det er snakk om svært tabubelagte temaer, og opplysninger som blir gitt under følelsesutbrudd.

Forklar enkelt om UDI og at det er UDI som skal ta avgjørelse i saken til den mindreårige, for eksempel:

«Du skal også intervjues av noe som heter Utlendingsdirektoratet, eller UDI. UDI er en del av norske myndigheter. Det er UDI som bestemmer om du kan få bli i Norge eller ikke.»

Metakommunikasjon kan være et godt hjelpemiddel for å få i gang en samtale, eller fortsette en samtale som har stoppet opp. Metakommunikasjon betyr å snakke om kommunikasjonen, hva som skjer i samtalen her og nå. Si noe om det som faktisk skjer i rommet, dersom du syns samtalen er utfordrende. Du kan for eksempel si: «*Nå syns jeg at du ser sliten/redd/ukonsentrert ut …*» Ved å gjøre dette tar man et steg ut av samtalen og sier noe om det som er åpenbart. Ta gjerne en liten pause med stillhet slik at den mindreårige kan få avkreftet eller bekreftet dette, før du eventuelt stiller spørsmål om hva som kan være grunnen til det.

La den mindreårige få tid, og tenk deg litt om før du stiller et nytt spørsmål. Vær oppmerksom på om du avbryter, når du blir utålmodig. Forsøk å følge opp det den mindreårige sier ved å benytte aktiv lytting:

– Bestreb deg på å stille åpne spørsmål; «*Fortell meg om…*»
– Bekreft den mindreårige: «*Jeg forstår. Det du sier er viktig…*»

Det kan være mange grunner til at den mindreårige ikke vil fortelle. Vedkommende kan være redd, eller ha blitt instruert av voksne hva han/hun skal si. På denne måten havner den mindreårige i et dilemma, hvor det oppstår ett motsetningsforhold mellom å være ærlig og det å være lojal mot sine foreldre eller familien. Også her er det viktig å bruke god tid på kontaktetablering. Dette bør gjøres gjennom hele samtalen. Si gjerne at det er greit å være redd eller nervøs. Forklar hvorfor den mindreårige har samtalen med politiet, og si at du har snakket med mange barn/ungdom tidligere, og at dette er en del av din jobb.

Husk at der den mindreårige er i sin historie, skal du følge etter. Ikke avbryt barnet for å skifte tema, men la det få snakke ferdig. Ta tak i temaet og følg opp med spørsmål.

Husk å avslutte et tema før du går over på et annet, for eksempel ved å si «*nå har vi snakket lenge om reiserute og du har fortalt meg mye, det er veldig fint. Nå skal vi snakke om et annet tema, og det er ...*» Avhengig av barnets/ungdommens alder kan man bruke tegnesaker, kart eller andre hjelpemidler for å snakke om enkelte temaer.

Aldersvurdering

Om en asylsøker er mindreårig eller voksen, kan i visse tilfeller være avgjørende om vedkommende får innvilget en tillatelse eller ikke av UDI. Korrekt alder er også viktig for å få fastsatt en så presis identitet som mulig. Under registrering av en enslig mindreårig asylsøker kan det i mange tilfeller være tvil om alder. Dette fordi den mindreårige faktisk ikke vet sin egen alder, eller fordi vedkommende kan ha blitt instruert om at han/hun må oppgi en viss alder for å få flere rettigheter i Norge, eller fordi han/hun er voksen, men vet at ved å framstille seg som mindreårig gir dette større muligheter for å få en tillatelse.

Når man under registreringen får en opplevelse av at søker ikke oppgir riktig alder, så kan det medføre at troverdigheten til søker blir svekket i dine øyne, og at du som saksbehandler føler på ubehag eller irritasjon over kanskje å bli løyet til. Et tiltak mot dette kan være å snakke med kolleger om opplevelsene rundt temaet, f.eks. i en pause. Profesjonalitet handler om god rolleforståelse, og at man ikke skal ta det personlig om man føler at man blir løyet til. Husk at det ikke handler om deg som registrerer. Søkeren kan ha mange ulike grunner til å oppgi uriktig informasjon, og selv om dette kan være ulovlig, så har enhver søker krav på å bli møtt med åpenhet, respekt og ro.

I de tilfellene der man vurderer at det er tvil om alder, vil det foretas en aldersundersøkelse i regi av UDI. Politiets vurdering av alder legges til grunn når UDI avgjør om en aldersundersøkelse skal gjennomføres. Du som saksbehandler skal foreta en skriftlig aldersvurdering av den mindreårige, og denne vurderingen legges fram for representanten og den mindreårige, slik at de kan kommentere dette. Forklar for søkeren og representanten hvorfor man tar aldersundersøkelse, og hvordan den foregår. Bruk god tid og involver den mindreårige ved å la vedkommende spørre og snakke.

Tidligere erfaringer med politi?

Reflekter over hva slags opplevelser den mindreårige kan ha hatt med politiet i sitt hjemland eller andre land. Hva kan den mindreårige ha blitt fortalt av andre om politiets rolle, og hvordan kan dette påvirke samtalen?

Fortell gjerne kort om politiets rolle i Norge. For eksempel: «Politiet i Norge skal passe på at barn/ungdom har det bra. Jeg skal ikke snakke med deg fordi du har gjort noe galt, men fordi du har søkt beskyttelse i Norge».

Hvordan ivareta medfølgende barn når mor/far registreres?

I mange tilfeller kan medfølgende barn oppleve at mor eller far blir opprørt under registreringen. Skjerm barnet ved å ta pauser, be eventuelt en kollega om hjelp til å passe på barnet i et annet rom, evt. lekerom. Si noe til barnet om hva som faktisk skjer, f.eks.: «Jeg ser at moren/faren din er bekymret, og det er lov. Det vil gå over, og det vil gå bra». Kommenter her og nå-situasjonen, for eksempel «Nå skal jeg snakke med mor/far i ca. 1 time, før det blir en pause. Vi kan gå bort hit og finne vann, kakao eller lignende. Så kan vi finne tegnesaker, hva tenker du om det?»

Fremstå rolig overfor den mindreårige. Forklar også mor/far helt konkret hva som skjer her og nå. Dette gjelder både om for eksempel at barnet blir tatt med til et annet rom, men også om hva som skal skje etter at registreringen av familien er ferdig, med tanke på ventetid og hvilket mottak de skal til. Dette bidrar til økt forutsigbarhet og trygghet for hele familien.

Avslutning av samtalen

Etter at asylregistreringen av den mindreårige ferdig, så kan du f.eks. takke for samtalen og si at det var viktig for oss i politiet å snakke med ham/henne. Dette for å få en god avslutning på samtalen for både deg og den mindreårige. Den mindreårige har kanskje gruet seg til å snakke med politiet, og en positiv avslutning kan gi den mindreårige en god mestringsfølelse etter samtalen.

Forklar hvor den mindreårige nå skal videre, og fortell hvilket mottak vedkommende skal til. Spør om søkeren har spørsmål til det som har skjedd hos PU i dag, eller lurer på noe om det som skal skje videre?

Uansett hvordan samtalen har gått, er det viktig at du oppsummerer på en god måte og forsikrer deg om at du har forstått det den mindreårige har sagt. Dersom den mindreårige ønsker å fortelle noe mer, så tillat det. Du må også si noe om hvordan informasjonen skal brukes videre, for eksempel av UDI eller barnevernet. Vær ærlig, og si hva som kommer til å skje. Sørg for at den mindreårige føler seg mest mulig trygg. Trygghet i denne sammenheng skapes ved at den mindreårige forstår hva som skal skje og at det blir satt i en sammenheng. Til slutt, for å avslutte den formelle samtalen, kan du gjerne snakke om noe annet/noe generelt og hyggelig, på vei ut. Ta farvel med barnet, og ønsk god tur. Da er du med på å skape trygghet rundt overgangen til det som skal skje videre.

Politiets ansvar overfor barn: Opplysningsplikt og avvergingsplikt

I ankomstfasen kan det oppstå hendelser eller fremkomme opplysninger som danner grunnlag for å tro at et barn er utsatt for omsorgssvikt, overgrep eller andre kriminelle handlinger.

Barn har mange rettigheter fordi de er barn, som gjelder uansett oppholdsstatus og så lenge de fysisk oppholder seg i Norge. Ansatte i PU er forpliktet til å sikre at barns rettigheter blir ivaretatt så lenge de er i PUs varetekt.

Som offentlig ansatt har man etter barnevernloven juridisk, selvstendig og personlig ansvar for å varsle barnevernet dersom det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet, eller om det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. barnevernsloven § 13-2. PUs ansatte skal da melde fra til kommunalt barnevern/barnevernsvakten. Denne plikten går foran taushetsplikten etter andre lover. Se PUs lokale retninglinje – Utlevering av taushetsbelagte opplysninger til barnevernet m.m. pkt. 11.2.1 for oppretting av melding og registering i DUF samt lagring i Websak.

Dersom du mener at barnevernet bør varsles etter en bestemt hendelse/observasjon, skal du alltid konferere med nærmeste leder og kontakte PUs jourhavende jurist og informere om dette, da det kan få betydning for saken. Ta kontakt med jourhavende jurist hvis du er i tvil om hva du bør gjøre. Se www.barnevernvakten.no

PUs ansatte må også være kjent med ansvaret som følger av avvergingsplikten, jf. straffeloven 196. Her fremgår det at enhver er pliktig til å anmelde eller avverge en straffbar handling eller følgene av den. Denne plikten gjelder enhver ansatt i PU for beskyttelse av barn

ID-ARBEID OG KOORDINERING AV UTTRANSPORT

PUs overordnede barnefaglige prinsipper:
Forståelse – Trygghet – Forutsigbarhet – Involvering

Funksjonsbeskrivelse

PUs portefølje omfatter avslagssaker (asyl/Dublin-saker) og bort- og utvisningssaker der enslige mindreårige og familier med mindreårige blir berørt. I alle disse sakene skal saksbehandler planlegge en uttransport. Saksbehandler har i tillegg ansvaret for vurdering og oppfølging av Dublin-returer til Norge.

Saksbehandlere vil som regel ikke møte barna personlig, men tar likevel mange beslutninger som påvirker barn i planlegging og koordinering av en uttransport. Ved en tvangsretur befinner barna seg i en sårbar situasjon fordi de mangler modenhet og erfaringer for å forstå hva som skjer. Det er viktig å være oppmerksom på at pågripelse og uttransport vil være en alvorlig inngripen i deres liv. Det kreves derfor en særlig planlegging og oppfølging av slike saker for at det skal bli minst mulig belastende for barna. Dette innebærer at saksbehandler skal arbeide etter prinsipper for barnets beste i PU. Disse er å unngå at barn og ungdom opplever situasjoner som unødvendig skremmende og å unngå potensielt skadelig stress, så langt det er mulig. Det innebærer å gjøre barnet så trygt som mulig i situasjonen, å gi forståelse ved å forklare på en måte barnet forstår, og å legge til rette for forutsigbarhet ved å forklare hva som skal skje og hvordan det vil skje. Barnet/foreldrene bør få delta i det som skjer så langt som mulig. For å oppnå dette er det viktig å sette av nok tid.

Aktuelle barnefaglige problemstillinger

Alle tvangsreturer skal foregå på en human og verdig måte. Dette er ekstra viktig i saker som involverer barn. Det er derfor viktig at saksbehandler planlegger grundig og følger opp saken tett når pågripelse/internering/uttransport pågår. En pågripelses- eller uttransportsituasjon kan endre seg raskt, og da er det sentralt at saksbehandler er kjent med utviklingen i saken. Det kan for eksempel bli aktuelt å varsle barnevernet dersom endring i omsorgssituasjonen tilsier det.

Saksbehandler skal gjennom hele prosessen holde seg oppdatert og sørge for god informasjonsflyt mellom de involverte enhetene/avsnittene i PU. Det kan for eksempel innebære løpende dialog med operativ støtte og juridisk seksjon om plan for pågripelse, og tett kontakt med Haraldvangen om familiens situasjon og behov etter ankomst der. Det anbefales å ha et planleggingsmøte mellom alle involverte parter i PU, for å sikre en helhetlig tilnærming til gjennomføring av oppdraget. Informasjonsflyt med UNE (ev. UDI) vil også være viktig, idet nye og vesentlige opplysninger kan ha kommet til i saken.

Beskrivelse av barnefaglige tiltak

Som saksbehandler har du følgende ansvar:

- Varsle riktige instanser i forkant og underveis dersom situasjonen tilsier det. Du skal varsle nærmeste leder, som har ansvaret for å ta dette videre

i linjen i PU, til jourhavende jurist, forvaltningen (som regel UNE), Politidirektoratet, Justisdepartementet, Utenriksdepartementet og mottakerland.
- Holde deg løpende orientert om utviklingen i saken, herunder barnas situasjon, fra pågripelse/avhenting og helt frem til avreise.
- Varsle barnevernet dersom det er grunn til å tro at det foreligger omsorgssvikt eller lignende. Se eget avsnitt lenger ned i denne veilederen.
- I saker med enslige mindreårige: sikre at det foreligger et tilstrekkelig omsorgstilbud i landet barnet uttransporteres til, jf. utl. § 90 åttende ledd. Rutinene for dette er nærmere beskrevet i uttransportinstruksen kapittel 5.
- Vurdere om det er nødvendig å skaffe tolk, evt. gi instruks om det til operativt personell
- I saker med enslige mindreårige: sikre at den enslige mindreårige har fått oppnevnt representant. Du skal kontakte representanten ved underretning og samtale. Vakttelefon (Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, oppnevning av representanter): 45842685. Representanten skal signere på vedtaket som blir underrettet, og føres som relasjon i DUF.

Samarbeid om retur

Det er viktig å ha et godt samarbeid og tett dialog med de returansvarlige på mottakene, ettersom disse motiverer familiene til å reise frivillig. Gode forberedelser og samarbeid er forebyggende og kan minske behov for tvangstiltak og bruk av maktmidler. I de tilfellene der det er mulig ønsker vi derfor å samarbeide om retur. Dette vil bidra til at familiene er forberedt på alt som skal skje, og de kan blant annet slippe å oppleve at politiet pågriper dem.

Saksbehandler må lese alle dokumenter

For å forsikre deg om at du har den best mulige oversikten over familiens situasjon, må du sette deg grundig inn i alle saksdokumenter til familiemedlemmene. Vær oppmerksom på at noe informasjon kan ligge kun i ett familiemedlems sak.

Du skal lese:

- Asylregistreringsrapport
- Asylintervju
- Alle vedtak og beslutninger (UDI og UNE), i samtlige saker tilknyttet personen
- Alle dokumenter fra familiens advokat
- All helseinformasjon
- Alle rapporter tilknyttet saken
- Øvrige saksdokumenter, spesielt fra barnevernet
- Rettsavgjørelser
- Alle politiets systemer

Når du ringer mottaket i forkant av en uttransport, må du be om detaljert og oppdatert informasjon om alle familiemedlemmene slik at du kan foreta en god vurdering av sakens videre løp. Dersom det er helseinformasjon i saken, bør du sørge for at helsepersonell tilknyttet mottaket blir satt i kontakt med helsetjenesten ved utlendingsinternatet, dersom familien/den enslige mindreårige skal dit. Behandlende lege kontaktes i tilfeller med sykehusinnleggelse under pågripelse eller uttransport. Ansvaret for dette bør avtales i forkant mellom saksbehandler og operativt personell.

Informasjon til dem som skal pågripe og ledsage

Du har ansvar for å gi dem som skal avhente/pågripe korrekt, relevant og oppdatert informasjon om helse, samt andre relevante opplysninger om familien (f.eks. alvorlige opplevelser i hjemlandet) som kommer frem av sakens dokumenter. UDI/UNEs vurderinger av barnas beste kan danne et utgangspunkt for omfanget, alvorlighetsgraden og troverdigheten i denne informasjonen, men merk at mye kan ha skjedd etter at det siste vedtaket ble fattet. Samlet sett kan dette skape en god plattform for å kunne takle antatte utfordringer og uforutsette situasjoner, i tråd med PUs barnefaglige prinsipper.

Særskilt informasjon til politidistriktene

Vær oppmerksom på at de som skal pågripe ikke nødvendigvis jobber med utlendingssaker til daglig, og at kunnskapen om utlendingsfeltet kan være varierende. Dersom det er lokalt politi som skal foreta pågripelsen, må du orientere dem grundig om følgende forhold:

- Status i saken: oversend utvidet informasjon med oversikt over saken. Dette inkluderer muligheten for omgjøringsbegjæring, dokumentstatus, returforutsetninger og andre utlendingsfaglige momenter av betydning.
- Informer om at all relevant informasjon om pågripelsen må formidles til PU v/saksbehandler på dagtid, og at denne informasjonen må skrives i en grundig rapport.
- Informer om at PU har et døgnbemannet operasjonssenter som også kan motta informasjon.
- Jourhavende jurist i PU må kontaktes dersom det oppstår hendelser som endrer situasjonen underveis. Dette fordi det kan ha betydning for om pågripelsen /uttransporten skal gjennomføres, eller om det er grunn til å avbryte. Jourhavende jurist tar stilling til dette, herunder om opplysningene må vurderes av UNE.

Operativt ID-arbeid og undersøkelse på bopel

Som sivil saksbehandler eller som operativt politi og saksbehandler kan det være tilfeller der du må ut på bopel for å gjennomføre ID-samtale eller lete etter ID-dokumenter. Hvis du skal gjennomføre eller bestille bistand til undersøkelser på bopel, er det viktig at du tar hensyn til om det bor barn på adressen. Som hovedregel skal undersøkelse på bopel skje på dagtid når barna

er i barnehage eller på skole, eller når man har grunn til å tro at barna ikke vil være til stede. Dette er allikevel forhold som i stor grad er utenfor politiets kontroll, og du som saksbehandler må ta høyde for at det kan befinne seg barn på adressen, og legge en plan for hvordan dette skal håndteres. I tilfeller hvor du selv kun er bestiller av oppdraget, må du sørge for å ha god dialog med de som utfører oppdraget, og informere dem godt.

Dersom det er barn hjemme når politiet kommer for en undersøkelse, trenger barnet en forklaring på hvorfor politiet er der. Eksempelvis kan du si:

«Hei, jeg (ev. vi er..) politi og jeg heter… Jeg er her fordi jeg skal lete etter en liten bok som heter pass, som har blitt borte. Det er sånn som politiet pleier å gjøre når en slik bok har blitt borte. Dette er ikke farlig, og vi skal ikke gjøre noe med deg eller mammaen/pappaen din.. Letingen kommer til å ta litt tid, fordi vi skal lete gjennom hele leiligheten. Mens vi leter så kan du være sammen med mamma og pappa slik at ingen er i veien når vi skal lete.»

Du kan også eventuelt forklare hva et pass er:
«Et pass er en liten bok som mange har og som gjør at en kan reise til og fra andre land».

Det vil også være nyttig å fortelle foreldrene hva de kan si til barnet under undersøkelsen. Dette vil gjøre foreldrene trygge, som igjen overføres til barnet. Be foreldrene forklare for barnet at letingen ikke er farlig, at det er noe som politiet pleier å gjøre og at foreldrene skal ta vare på barnet mens politiet er der.

Dersom du skal gjennomføre en ID-samtale med en mor eller far og det er barn til stede, anbefales det å ta samtalen i et annet rom, uten at barna hører på. Oppfordre foreldrene til å samarbeide om å få til dette. Fortell foreldrene at dere nå skal ha en samtale om identitet, og at det beste da vil være å gjennomføre samtalen uten at barna er til stede. Dersom barnet skulle finne på å si noe om familiens identitet, kan det få negative følger for barnet overfor foreldrene.

Barn bør som utgangspunkt ikke være til stede under en ID-samtale, ettersom de ikke har noen funksjon i samtalen. Barn kan bli usikre og forvirret av å lytte til en ID-samtale som de ikke fullt ut forstår innholdet eller konsekvensene av. Barn kan også bli redde dersom de ser at foreldrene blir fortvilte eller opprørt ved konfronterende spørsmål. Dersom det ikke er praktisk mulig at barnet er i et annet rom, må barnet få en forklaring på hva som skjer. Tilpass forklaringen til barnets alder.

Hva hvis det likevel skulle komme ID-informasjon fra et barn som politiet anser som relevant for saken? Denne informasjonen bør behandles på linje med et tips, og brukes som utgangspunkt for hvilke videre ID-undersøkelser vi vil gjennomføre i saken. Eventuelle resultat av disse undersøkelsene kan da benyttes i utlendingssaken, men et barns utsagn i seg selv kan ikke legges til grunn som fakta i saken.

Pågripelse – vurdering av opphold på Haraldvangen

Den juridiske terskelen for pågripelse er høy, og utlendingsloven setter strenge vilkår for å pågripe en familie, jf. utl. § 106c. Dersom vi skal pågripe en familie for uttransport kan det imidlertid i et barnefaglig perspektiv være bedre for barna at familien oppholder seg noe på Haraldvangen før uttransport. Mindreårige skal som hovedregel ikke holdes lenger enn til dagen etter pågripelsen. Eventuell fremstilling for retten for internering skal skje snarest mulig, og senest dagen etter pågripelsen.

Ett døgn på Haraldvangen kan i mange tilfeller være bedre for barna, ved at barnets beste kan bli bedre ivaretatt i en stresset situasjon. De vil da få summet seg og få ro til å forberede seg mentalt på utreisen, i motsetning til å bli pågrepet og hastig uttransportert i samme operasjon.

På Haraldvangen har personalet kompetanse til å ivareta og snakke med foreldre og barn. Familien vil også få anledning til å samtale med advokat eller få tilsyn av lege. I en anmodning om pågripelsesbeslutning og evt. internering er det viktig at du som saksbehandler får frem alle momenter i saken som viser hvordan barnets beste vil bli ivaretatt. Vurderingen bør begrunnes ut fra de overordnede barnefaglige prinsippene forståelse, trygghet, forutsigbarhet og involvering. Dette er viktig for politijurist å vite for å foreta en vurdering. Tilstrekkelig med tid og ro i forkant av en uttransport vil

være til barnets beste, og vil gjøre det lettere for operativt politi å tilrettelegge for og informere barna om det som skjer. I mange tilfeller vil ro og god tid også redusere risiko for uforutsette hendelser, som igjen vil dempe behovet for bruk av maktmidler ved uttransporten.

Siden det som hovedregel ikke skal pågripes før kl. 0600, vil et opphold på Haraldvangen være nødvendig og som oftest til det beste for barn i forkant av en uttransport. Dersom familien/den mindreårige samarbeider om retur, og det er aktuelt, kan du eller operativt mannskap avtale annet tidspunkt for avhenting med familien/den mindreårige.

Du må informere personell ved Haraldvangen på samme måte som du informerer de som pågriper og ledsager. Informasjon skal gis så tidlig som mulig, slik at de ansatte på Haraldvangen får tilrettelagt og planlagt oppholdet for hver familie.

Dublin-returer av barnefamilier og enslige mindreårige

Norge mottar både enslige mindreårige og barnefamilier i retur fra andre land i henhold til Dublin III-forordningen. Det enkelte ID- eller koordineringsavsnitt har ansvar for oppfølging av Dublin-returene. Du som saksbehandler/jourhavende plikter å sette deg grundig inn i saken. Ved en overføring fra et annet land vil det, i tillegg til dokumentene nevnt ovenfor, foreligge en varsling fra avsenderlandet som kan inneholde relevant informasjon.

For barnefamilier/enslige mindreårige er det særlig relevant å legge merke til følgende:

- Er det opplysninger av helsemessig eller sosial art i saken? I så fall må du planlegge slik at dette følges opp umiddelbart ved ankomst til OSL, og på hvilken måte. Er familien selv i stand til å reise til mottaket, eller trenger de bistand til dette? Er det behov for tilsyn av lege/sykepleier? Bruker noen av personene bestemte medisiner? Er noen avhengig av hjelpemidler som krykker/rullestol e.l.?
- Dersom det foreligger informasjon som indikerer at en eller begge foreldrene har problemer med å ta seg av barna, må du vurdere hvordan skal dette følges opp ved ankomst til OSL og videre reise. Dersom det er tvil om foreldrene har omsorgsevne, kan det være aktuelt å varsle lokalt barnevern, ev. Barnevernsvakten, og jourhavende jurist i PU. Se eget punkt om varslingsplikt nedenfor.
- Transittlogistikk har ansvar for å finne mottaksplass til familien/den enslige mindreårige. Du må vurdere om det er forhold som Transittlogistikk og/eller mottaket må informeres om for å ivareta barnets beste. Det er viktig at Transittlogistikk får informasjon om relevante sosiale eller helsemessige forhold. De kan da ta hensyn til dette når de avgjør hvor familien/den enslige mindreårige skal bli tilbudt mottaksplass.

- Du må vurdere om det er omstendigheter i saken som UNE bør få kjennskap til. Dersom det i løpet av prosessen fra pågripelse, internering og frem til uttransport fremkommer nye opplysninger vedrørende barna, eksempelvis vedrørende helse eller omsorgssituasjon, må dette informeres om og vurderes i samråd med jourhavende jurist, registreres i systemene (DUF, Utsys) og deretter videreformidles så raskt som mulig til UNE. Dersom opplysningene tilkommer etter endt arbeidstid eller i helger, er det jourhavende jurist som skal vurdere opplysningene og ta stilling til en eventuell utsatt iverksetting.
- Merk at barn kan komme med nye anførsler i saken som kan få avgjørende betydning. I tilfeller der det fremkommer egne anførsler fremsatt av barn, må dette meldes fra til jourhavende jurist og UNE. Videre skritt i saken diskuteres med jourhavende jurist.

Spesielt for bort- og utvisningssaker

Utlendinger som søker asyl har krav på mottaksplass. Hvis utlendingen trekker asylsøknaden bortfaller denne retten, og utlendingen skal som hovedregel bortvises. Mangel på botilbud frem til uttransport kan være en utfordring. Hvis familien eller den enslige mindreårige allerede har mottaksplass, ber vi mottaket om å få beholde plassen frem til uttransport. I saker hvor asyltrekket skjer før mottaksplass er tildelt, må familier klare seg selv. Som saksbehandler har du likevel et ansvar for å kontakte barnevernet hvis foreldrene ikke er i stand til å sørge for et bosted for seg selv og barna. Du skal alltid kontakte barnevernet når det er en enslig mindreårig i samme situasjon.

Enslige mindreårige som bortvises:

- Du skal alltid konferere med leder når du får bortvisningssaker som gjelder enslige mindreårige. Dette gjelder både PU-saker og distriktssaker.
- Du skal bruke representant ved underretning og samtale. Vakttelefon (Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, oppnevning av representant): 45842685. Representanten skal signere på vedtaket som blir underrettet, og vi fører representanten som relasjon i DUF.
- Barnevernet skal kontaktes når en mindreårig mangler bosted og omsorgstilbud i Norge. Gamle Oslo Bydels barneverntjeneste (til kl. 15.30): 23431700. Barnevernvakten i Oslo (fra kl. 15.30): 22705580.
- Jourhavende jurist (eller den som signerer på bortvisningsvedtak) skal alltid informeres om at vedtaket gjelder en enslig mindreårig.
- Bruk tid på å forklare hva asyltrekk og bortvisning betyr, på en måte som er forståelig for barnet. Du må forklare at ved å trekke asylsøknaden sier barnet at det ikke har behov for beskyttelse, og at personer som trekker asylsøknaden som hovedregel blir bortvist til hjemland eller oppholdsland. Du skal bruke tolk.
- Ved uttransport av enslig mindreårig skal du alltid sørge for at barnet har et omsorgstilbud i hjemlandet, jf. utl. § 90, 8.ledd. Vurder hvilke omsorgspersoner som skal kontaktes etter samtale med barnet. I de fleste tilfeller vil det være naturlig å starte med barnets foreldre. Det er viktig at barnet informeres om hva som skal skje før og under uttransporten, for eksempel hvor lang tid reisen vi ta, at han eller hun vil reise sammen med politifolk som vil hjelpe til underveis osv. Det er også viktig at barnet får mulighet til å stille spørsmål og at du informerer om hvilke rettigheter han/hun har i Norge, på en måte som den mindreårige forstår. Spør om den mindreårige lurer på noe og sikre deg om at han eller hun har forstått innholdet av det du sier. Politiet må være varsomme for indikatorer på menneskehandel (se veileder for menneskehandel her: M:/01 Felles/MH MS).
- Merk at omsorgspersonene må møte fysisk ved ankomst hjemlandet for at vi skal kunne avlevere en enslig mindreårig ved retur. Dersom det fremkommer informasjon om at den mindreårige ikke har et omsorgstilbud i hjemlandet, informer jourhavende jurist og avklar hvilke skritt som skal tas videre i saken.

Politiets ansvar overfor barn: Opplysningsplikt og avvergingsplikt

I koordinerings-/uttransportfasen kan det oppstå hendelser eller fremkomme opplysninger som danner grunnlag for å tro at et barn er utsatt for omsorgssvikt, overgrep eller andre kriminelle handlinger.

Barn har mange rettigheter fordi de er barn, som gjelder uansett oppholdsstatus og så lenge de fysisk oppholder seg i Norge. Ansatte i PU er forpliktet til å sikre at barns rettigheter blir ivaretatt så lenge de er i PUs varetekt. Som offentlig ansatt har man etter barnevernloven juridisk, selvstendig og person-

lig ansvar for å melde barnevernet dersom det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet, eller om det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt. PUs ansatte skal da melde fra til kommunalt barnevern/Barnevernsvakten. Denne plikten går foran taushetsplikten etter andre lover.

Dersom du mener at barnevernet bør varsles etter en bestemt hendelse/observasjon i løpet av koordinerings- eller uttransportfasen, skal du alltid kontakte PUs jourhavende jurist og informere om dette, da det kan få betydning for saken/utsendelsen. Konsulter også med jourhavende jurist hvis du er i tvil om hva du bør gjøre. Noter hendelsen i Utsys.

PUs ansatte må også være kjent med ansvaret som følger av avvergingsplikten, jf. straffeloven 196. Her fremgår det at enhver er pliktig til å anmelde eller avverge en straffbar handling eller følgene av den. Denne plikten gjelder også for ansatte i PU for beskyttelse av barn.

PÅGRIPELSE OG UTTRANSPORT

PUs overordnede barnefaglige prinsipper:
Forståelse - Trygghet - Forutsigbarhet – Involvering

Pågripelse av familier/enslig mindreårig som skal uttransporteres

Pågripelse og uttransport er det leddet i asylsakskjeden der potensialet for å påføre både foreldre og barn traumatisk stress er på sitt høyeste. Barn er særskilt utsatt og sårbare i en slik situasjon, fordi de mangler erfaringer og mentale forutsetninger for å forstå hva som skjer, og fordi de i kraft av avhengighet til foreldrene er sårbare for hvordan foreldrene reagerer under pågripelsen. Pågripelse er normalt en svært utrygg situasjon for et barn. Barnets alder, oppholdstid i Norge og integrering i nærmiljø med etablerte vennskap, skoletilhørighet osv. kan føre til sorgreaksjoner og savn, og er med på å bestemme hva slags virkninger pågripelsen og uttransporten på sikt kan ha for barnet. Politiet skal tilrettelegge så godt som mulig for å redusere skadelig stress og traume i denne situasjonen, og ikke gjøre vondt verre. I tråd med de barnefaglige prinsippene for PU, er det et mål at politiet tilstreber å gjennomføre pågripelsen og uttransporten så skånsomt som mulig. Dette følger også av utlendingsloven § 106a tredje ledd. Det innebærer å benytte alle muligheter som er i situasjonen til å trygge barnet, forklare hva som skjer her og nå, gjøre barnet så delaktig som mulig. Det betyr også å gjøre foreldrene best mulig i stand til å ta vare på barna sine. Politiet skal altså tilstrebe å ha et barnesensitivt perspektiv gjennom hele operasjonen der barnefamilier/enslige mindreårige skal pågripes for uttransport, og gjennom hele uttransporten.

Juridisk skilles det mellom *pågripelse* og *avhenting* ved at man går fra en avhenting til pågripelse idet den/de som skal avhentes ikke samarbeider med politiet, og det er påkrevd å pågripe for å få gjennomført oppdraget. Beslutning om pågripelse tas av jurist. Av praktiske årsaker omtaler vi avhenting og pågripelse under ett som *pågripelser* i denne veilederen, ettersom de barnefaglige tiltakene vil være gjeldende for begge tilfeller.

Funksjonsbeskrivelse

En pågripelse foregår ved at politioperativt mannskap får beskjed om å utføre oppgaven. Det kan variere hvor lang tid i forveien man får beskjed, og hvor lang tid man har på å planlegge oppdraget. Kort oppsummert innebærer en pågripelse at man oppsøker familien/den enslige mindreårige på bopel, tidligst kl. 6 om morgenen. Politiet presenterer seg, informerer om oppdraget og om at vedkommende skal hentes for uttransport. Familien/den enslige mindreårige må pakke det de skal ha med og gjøre seg klar for avreise. Politiet vil transportere de pågrepne til neste oppholdssted, enten det er til utlendingsinternatet/ familieenheten på Haraldvangen eller direkte til Utreisesenteret på Gardermoen.

En ledsaget uttransport foregår ved at familien eller den enslige mindreårige blir fulgt på flyet og gjennom hele reisen, eventuelt opphold i transitt og helt frem til endelig destinasjon. PUs oppdrag avsluttes etter at familien/den enslige mindreårige er akseptert og mottatt av hjemlandets myndigheter.

Ved retur av en enslig mindreårig til hjemland er det et vilkår i loven at tvangsretur bare skal skje til et familiemedlem, utnevnt verge eller til et annet forsvarlig omsorgstilbud*.

Viktige områder å være oppmerksom på

- Bevissthet om barn/ungdoms behov, og hvordan man kan møte dem i denne situasjonen
- Forståelse for at familien/barnet er i en krise og potensielt kan oppleve pågripelsen og uttransporten som traumatiske hendelser
- Forståelse for at foreldrene i en akutt stress-situasjon kan ha vansker med å ta vare på barna sine
- Forståelse for at barna som skal pågripes kanskje ikke vet at de er i landet ulovlig, eller er forberedt på at politiet kan komme
- Forståelse for at barn kan ha tidligere negative erfaringer med politiet, og at politiet kan skremme dem
- Kunnskap om at barns atskillelse fra foreldrene kan være svært skadelig.
- Ferdigheter i hvordan man kommuniserer med barn/ungdom
- Ferdigheter i hvordan man kan hjelpe foreldrene til å fungere best mulig overfor barna sine i situasjonen; for eksempel ikke skremme eller true barna.

Potensielle fallgruver

- Det er satt av for liten tid til planlegging og forberedelser
- Det blir utpekt mannskaper uten tilstrekkelig erfaring med å pågripe barn, eller barnefaglig kompetanse
- Det er satt av for liten tid til selve oppdraget
- Det er satt av for få mannskaper
- Mannskapet er ukjent med asylsaken og personlige forhold ved den/de som skal pågripes og uttransporteres
- Ved utførelse av selve oppdraget: Mannskapet er lite forberedt på hvem man møter og hva som kan skje. Høylytt og brå adferd fra mannskapet.
- Politiet kan forårsake en skadelig og potensielt traumatisk opplevelse for barnet/barna
- Mannskapet som har vært med på pågripelsen kommuniserer ikke tilstrekkelig med dem som skal ledsage familien ut av landet, og viktig informasjon går tapt om evt. hendelser eller andre forhold
- Det blir språkproblemer under pågripelsen, og barna brukes som tolk for å formidle vesentlig informasjon**

Aktuelle tiltak

Fysiske og mentale forberedelser

Det er viktig med mannskap som er *øremerket barna* og som tar seg spesielt av dem dersom en situasjon oppstår. Dette innebærer ansvar for å kjøpe inn nødvendig barnemat, bleier o.l. i forkant av en pågripelse/uttransport, avhengig av barnas alder. Ansatte som får ansvar for barna må være trygge

i rollen, og være forberedt på å måtte skifte bleie og sørge for å ivareta barna, dersom foreldrene ikke tar ansvar for barna sine under pågripelsen eller uttransporten.

Ansatte med god erfaring og trygghet på å håndtere barn kan være avgjørende for barnets opplevelse av en dramatisk situasjon. Dette vil kunne skåne og minimere faren for senskader og traumer.

- Sett deg godt inn i personenes asylsak og historie, særskilt helseopplysninger.
- Innhente oppdatert informasjon om familien og barnet fra mottak eller andre:
  - Nylige hendelser
  - Venner og aktiviteter – hvem kan barnet trenge/ønske å ta farvel med?
- Planlegg hvilken kompetanse leder av oppdraget og mannskapet bør ha.
- Vurder behov for antall mannskap på oppdraget
- Vurder hvor lang tid som trengs til oppdraget, slik at det blir tilrettelagt best mulig
- Vurder hvor lang tid i forveien familien/den enslige mindreårige bør pågripes før uttransporten skal skje. Snakk med saksbehandler som koordinerer oppdraget, diskuter best mulig fremgangsmåte.
- Oppdragsleder må sikre at det på forhånd er bestilt en tolk som kan være tilgjengelig på telefon, der dette er praktisk mulig. Barn skal ikke benyttes som tolk, dette er hjemlet i lov**. Dette gjelder for all kommunikasjon under pågripelsen/uttransporten, men det er særdeles viktig ved all informasjon du skal gi om årsak til pågripelsen, politiets rolle og informasjon om hva som skal skje. Hvis mulig, planlegg å ha med tjenesteperson

som snakker det aktuelle språket. Du vil da få dekket situasjoner der det av praktiske årsaker ikke er mulig å bruke tolk, for eksempel på flyet. For øvrig må man utvise skjønn.

- Forbered deg mentalt på hva du kan møte, snakk med kollegaer og innhent informasjon om søkernes kultur og forhold i landet de skal til. Slik kan du unngå å overføre egne følelser eller oppfatninger på barna.
- Forbered deg på hvordan du kan gå frem for å komme i kontakt og kommunisere med barnet/barna. Hvordan formulere seg?
- Forbered deg på å håndtere utagering hos så vel barn som foreldre.

Gjennomføring

- Sett av tid til å informere både voksne og barn om hvorfor dere er der og hva som nå skal skje. Personell som er øremerket barn bør få i oppgave å informere barna særskilt, på en måte som de forstår. Dette bør gjøres fortløpende, gjennom hvert ledd i prosessen fra pågripelse og til ankomst hjemlandet.
- Benytt tolk, heller for mye enn for lite. Selv om barnet synes å snakke godt norsk, er det ikke sikkert at det forstår alt som blir sagt.
- Presenter deg for barnet og bruk tid på kontaktetablering, opptre vennlig og tydelig.
- Vær tydelig på hva din rolle er, og fokuser på det som skjer her og nå. Eksempelvis: «Hei, jeg heter … og jeg er politi. Vet du hvorfor politiet er her? (Gi barnet tid til å svare.) Det er sånn at du og familien din skal reise tilbake til hjemlandet ditt.
- Informer om hva som skal skje, så detaljert som mulig:
  - Eksempelvis: «*Det som skal skje nå er at dere skal pakke klær og ting, og så skal vi kjøre alle sammen til et annet sted som heter Haraldvangen.*
  - *Hvis du vil, kan jeg hjelpe deg. Vi skal kjøre i politiets bil og det tar omtrent en time. Alle i familien din skal være med.*
  - *Når vi kommer frem, skal du få hilse på en som heter …*
  - *Jeg skal passe på at det går rolig og fint for seg. Hva tenker du om det? (…) Er det noe du lurer på eller vil spørre om?*» I forkant av uttransporten, snakk gjerne konkret om flyturen og det som skal skje der. Hvis barnet spør om forhold i hjemlandet du ikke vet svaret på, vær ærlig og si at du ikke vet/har vært der, men at det kommer til å gå bra.
- Snakk med barnet om dagligdagse og ufarlige temaer, da viser du interesse og hjelper barnet til å slappe av. Tematikk kan for eksempel være hva barnet liker å gjøre, interesser som fotball, nettspill etc. Dette avhenger av barnets alder.
- Oppklar misforståelser/ trusler. Spør åpent, tilpasset barnets alder og modenhet, for eksempel: «*Jeg lurer på hva du vet om politiet i Norge?*» Om nødvendig, avdramatiser: «*Politiet i Norge passer på barn, og jeg skal passe på at du er trygg*».

Spør gjerne om barnet har snakket med/møtt politi i Norge før. Har noen fortalt om politiet/ truet barnet med politiet?

Noen barn kan ha blitt truet med at det blir drept hvis det blir sendt til hjemlandet. Om dette kommer opp, kan du forsikre barnet om at det ikke kommer til å skje: «*Jeg vet om mange barn og familier som har reist tilbake til (…). Ingen av dem har blitt drept, så det kommer ikke til å skje med deg heller*».

- Involvering av barna er viktig og kan skape større følelse av kontroll. Kanskje barna kan hjelpe til med noe enkelt, hvis de har lyst? Trenger de at du hjelper dem til å ringe/ ta farvel med noen?
- Å bruke god tid til oppdraget er av stor betydning. Tilstreb å gi familien/ den enslige mindreårige tilstrekkelig tid og ro til å summe seg, spise frokost og pakke under pågripelsen. Hvor langt man kan strekke seg på tid må samtidig avveies opp mot sikkerhetsvurderinger og polititaktiske hensyn på stedet. Utvis fleksibilitet ved å innfri særskilte behov som ikke berører sikkerhet/annen risiko, men som er viktig for familiemedlemmet å få gjort før dere drar. Spør om det er noe spesielt barnet vil ta med seg – en spesiell leke eller et minne? Det kan være vanskelig for barn å forstå at de ikke kommer tilbake. Det kan skape unødig stress dersom yndlingsbamsen ble igjen på mottaket.
    - Barnefamilier/enslige mindreårige skal ikke pågripes før kl. 06 om morgenen. Beslutning om pågripelse fra PUs jurist gjelder i utgangspunktet fra kl. 06 med mindre noe annet er spesifisert.
    - Barn og unge skal ikke pågripes på skole eller i barnehage.

Dersom situasjonen eskalerer, foreldre blir aggressive e.l.

- Fortell foreldrene at måten de opptrer på kan skade barna deres.
- Skjerm barna fra selve situasjonen. Unngå så langt som mulig at barna blir vitner til at foreldre utagerer, og ta dem med til et annet sted/rom. Merk at barna likevel antagelig får det med seg! Barna skal ikke kun avledes ved at politiet tar dem med et annet sted for å snakke om noe annet, eller late som ingenting. Du som politi må informere barna om hva som skjer. Sett deg ned med barna, vis omsorg og snakk med dem på deres nivå. Forklar barna hva som skjer. Vær konkret og si det åpenbare, f eks «*Nå er pappa lei seg og frustrert, og da blir han sint. Da må vi passe på at han ikke skader seg selv eller andre. Det er min oppgave som politi å passe på at alle er trygge. Pappa kommer til å roe seg ned om litt.*» Inviter så barna til å snakke om det, spør barna konkret om de lurer på noe rundt det som akkurat har skjedd. Etterpå er det greit å skifte tema, spørre om barnet vil tegne e.l.
- Barn som utagerer/blir voldelig: Er det noe foreldrene kan bidra med? Hvis ikke, prøv å skjerme barnet. Lukk for eksempel døren, opptre rolig og forsøk å berolige, for eksempel: «*Jeg er her, og jeg skal passe på deg og hjelpe deg. Vi har god tid (…). Jeg vil gjerne snakke med deg om hva som gjør deg sint eller urolig nå, jeg vil høre på deg. Fortell meg hva du tenker på*».
- Bruk tid. Om det er et eldre barn som likevel blir utagerende og som ikke lar seg roe ned ved hjelp av rolig samtale, må du forholde deg til regelverk om bruk av maktmidler, for eksempel dersom det blir nødvendig å holde fast barnet.

Avslutning/ Etterarbeid

- Ta farvel med barnet, gjerne sammen med en som skal være sammen med barnet videre. Da er du med på å føre barnet over i den nye situasjonen. Bruk tid!
- Vær nøye med å videreformidle informasjon til neste ledd som tar over familien/den enslige mindreårige, fra pågripelsen, til Haraldvangen og videre til ledsagerne. Fortell hva dere allerede har snakket med barna om, og hvordan barna og familien forholder seg til den nye situasjonen. Da skapes det sammenheng gjennom prosessen, og du er med på å skape ro og trygghet rundt barnets situasjon.
- Debrief. Å delta på pågripelser som inkluderer barn kan være en mental og følelsesmessig belastning. Man kan ha forberedt seg godt, men det er viktig å huske på at det aldri blir helt som man hadde tenkt. Det kan være fornuftig å være klar over at oppdraget kan gjøre større inntrykk enn man tenker seg på forhånd. Å gjennomføre en debrief i etterkant av slike oppdrag er derfor veldig viktig for å fange opp dette. Oppdragsleder bør ta initiativ til en felles debrief med mannskapet etter endt oppdrag. Det bør være lav terskel for å snakke om egne reaksjoner etter et oppdrag.

Politiets ansvar overfor barn: Opplysningsplikt og avvergingsplikt

I pågripelsesfasen kan det oppstå hendelser eller fremkomme opplysninger som danner grunnlag for å tro at et barn er utsatt for omsorgssvikt, overgrep eller andre kriminelle handlinger.

Barn har mange rettigheter fordi de er barn, som gjelder uansett oppholdsstatus og så lenge de fysisk oppholder seg i Norge. Ansatte i politiet er forpliktet til å sikre at barns rettigheter blir ivaretatt så lenge de er i politiets varetekt. Som offentlig ansatt har man etter barnevernloven juridisk, selvstendig og personlig ansvar for å melde barnevernet dersom det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet, eller om det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt.*** Politiet skal da melde fra til kommunalt barnevern/barnevernsvakten. Denne plikten går foran taushetsplikten etter andre lover.

Dersom det oppstår en situasjon under pågripelsen som gir grunn til alvorlig tvil om foreldrenes omsorgsevne, skal du *alltid* kontakte PUs jourhavende jurist og informere om dette, eller via PUs operasjonssenter. Barnevernet bør i enkelte tilfeller varsles, og slike hendelser kan få betydning for saken/utsendelsen.

Tlf.nr. PUs operasjonssenter: 22 34 24 20

Politiets ansatte må også være kjent med ansvaret som følger av avvergingsplikten, jf. Straffeloven § 196. Her fremgår det at enhver er pliktig til å anmelde eller avverge en straffbar handling eller følgene av den. Denne plikten gjelder også for ansatte i politiet, for beskyttelse av barn.

Juridiske referanser

* Utlendingsloven § 90, 8.ledd

Tvungen utsendelse av en enslig mindreårig skal bare skje til et familiemedlem, utnevnt verge eller til et annet forsvarlig omsorgstilbud. Kongen kan gi nærmere regler i forskrift.

** Tolkeloven § 4

Offentlige organer skal ikke bruke barn til tolking eller annen formidling av informasjon.

Unntak kan gjøres når det er nødvendig i nødssituasjoner eller i tilfeller der det ut fra hensynet til barnet og omstendighetene for øvrig må anses forsvarlig

*** Barnevernsloven § 13-2

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, skal uten hinder av taushetsplikt melde fra til barnevernstjenesten uten ugrunnet opphold i følgende tilfeller:

a. når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller utsatt for annen alvorlig omsorgssvikt

b. når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling

c. når det er grunn til å tro at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring

d. når et barn har vist alvorlige atferdsvansker ved å begå alvorlige eller gjentatte lovbrudd, ved problematisk bruk av rusmidler, eller ved å ha vist annen form for utpreget normløs atferd

e. når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.

Også yrkesutøvere som opptrer i medhold av helsepersonelloven, psykisk helsevernloven, helse- og omsorgstjenesteloven, familievernkontorloven og privatskolelova plikter å gi opplysninger etter denne bestemmelsen. Det samme gjelder meklere i ekteskapssaker og private som utfører oppgaver for staten, fylkeskommuner eller kommuner, og de som utfører slike oppgaver på vegne av organisasjoner.

POLITIETS UTLENDINGSINTERNAT, FAMILIEENHETEN PÅ HARALDVANGEN

PUs overordnede barnefaglige prinsipper:
Forståelse – Trygghet – Forutsigbarhet – Involvering

Overordnet målsetting

Det overordnede målet for de ansatte ved familieenheten er å styrke familienes mulighet til å trygge sine barn, slik at barna får et forsvarlig opphold og en rolig og trygg utreise.

Familieenheten tar imot barnefamilier og enslige mindreårige for kortere opphold i påvente av uttransport. Oppholdet er som regel ikke lengre enn ett døgn og kan forlenges etter kjennelse fra retten. Maksimal oppholdstid er ni dager. Familieenheten arbeider etter PUs barnefaglige prinsipper med mål om å redusere skadelig stress, skape forutsigbarhet, involvering, forståelse og trygghet. Gjennom miljøarbeid legges det til rette for å involvere barna i her og nå-situasjonen, samt å forberede dem på utreisen. Foreldre skal gis rådgivning på hvordan de best mulig kan trygge barna, og de skal forberedes på den forestående hjemreisen. Barn og ungdom gis mulighet til å ringe venner i Norge, de involveres i pakking av bagasje og mottar tilrettelagt informasjon om utreisen.

Om familieenheten: Funksjonsbeskrivelse

Familieenheten på Haraldvangen er underlagt politiets utlendingsinternat på Trandum og ligger i Hurdal, om lag 30 minutter med bil fra Oslo lufthavn, Gardermoen. Enheten har et sivilt preg og de ansatte er ikke uniformert. Det er likevel juridisk sett et lukket internat som innebærer at det er låste vinduer og dører. Familiene vil imidlertid stort sett kunne bevege seg fritt inne i bygget, og det skal utvises betydelig fleksibilitet for familiene til å være utendørs. Familieenheten har tilgang til helsetjeneste og aktivitetsledere, og den har et etablert samarbeid med barnevernstjenesten i Hurdal kommune. Enheten har kapasitet til to barnefamilier samtidig, totalt 10 personer, samt to enslige mindreårige.

Hver familie får et eget soverom, oppholdsrom og bad. I tillegg er det en felles stue med TV og tilgang til mat og drikke gjennom hele døgnet. Samtalerom/ advokatrom er tilgjengelig. Oppholdsrommet er utstyrt med leker, spill og bøker, og det er et spillrom med Playstation. Uteområdet er først og fremst en stor terrasse. Nærområdet gir også gode muligheter for tilpasset opplegg som fysisk aktivitet og lek dersom det er behov for det. Det kan være aktuelt ved lengre opphold.

Barnefamilier og enslige mindreårige som blir pågrepet, skal normalt ikke holdes lengre ved familieenheten enn 24 timer. Hvis politiet ønsker å beholde en pågrepet mindreårig, må fremstilling for retten skje snarest mulig og senest dagen etter pågripelsen. Oppholdet på familieenheten gir PU tid og rom til å snakke med foreldre og barn og forklare dem hva som skjer. Det kan bidra til at de roer seg ned og at oppholdet i Norge avsluttes på en verdig måte, situasjonen tatt i betraktning. Det legges vekt på å oppnå dette gjennom aktivt

miljøarbeid under hele oppholdet. Dette vurderes som ekstra viktig dersom familien ankommer med et høyt stressnivå.

Uavhengig av hvor lang oppholdstid barnefamilier og enslige mindreårige har på Haraldvangen, skal de ansatte legge til rette for:

- at det blir gitt tilrettelagt og korrekt juridisk bistand.
- at familien eller den enslige mindreårige involveres i planlegging av utreisen.
- at familien eller den enslige mindreårige kan mobilisere nettverk i returland, hvis de ønsker det.

Forberedelse for mottak av en familie

Det er svært viktig at ansvarlig saksbehandler involverer familieenheten og gir relevant informasjon så snart som mulig, og i god tid før familien kommer. Saksbehandler skal sette seg godt inn i barnefamiliens sakshistorikk. Det må undersøkes om det fremkommer informasjon om helse eller andre forhold som gjør at barn er/kan være i en særlig sårbar situasjon. Ansvarlig saksbehandler er den som står oppført som saksansvarlig i Utsys.

I forberedelsene skal de ansatte på familienheten

- Innhente informasjon om foreldrene og om hvert enkelt barn som gjør at familieenheten kan planlegge individuell tilrettelegging før familien/den enslige mindreårige ankommer. Eksempler på dette kan være: Helse-utfordringer, nylige hendelser for barnet – har det akkurat tatt farvel med en kjæreste eller nær venn? Er det spesielle interesser vi kan tilrettelegge for?
- Saksbehandler bør involvere avsnittsleder på familieenheten når det planlegges en pågripelse. Avsnittsleder kan informere om hva som tilbys. Eksempel: Om et barn har spesielle interesser eller behov, kan familie-enheten skaffe utstyr eller bruke ansatte som har tilsvarende interesser.
- Sykepleier ved internatet deltar ved inntak og må ha relevant informasjon i forkant av dette. Lege kan bistå ved behov og kan gi sakkyndig uttalelse på om det er helsemessig forsvarlig for familien/den enslige mindreårige å fly.
- Det vil ofte være gunstig for barna og familien at ansatte som har bygget relasjon til dem under oppholdet, også deltar på uttransporten. Dette vil bidra til å ivareta de barnefaglige prinsippene. Det anbefales at Felles tjenestekontor kontakter Felles enhet for arrest- og internatdrift når det skal velges ut personell til uttransporten. De ansatte på familieenheten kan også legge til rette for at transportfører og andre som skal delta på ut-transporten kan møte familien i forkant av uttransporten.
- Nødetatene skal alltid varsles når det er belegg på familieenheten.
- Barneverntjenesten skal varsles snarest mulig dersom det forberedes rettslig fremstilling for internering, jf. utlendingsloven § 106c fjerde ledd. Når det gjelder familiesenteret på Haraldvangen er det barneverntjenesten i Hurdal kommune som skal kontaktes. Det er viktig at det lokale barne-

vernet har informasjon om saken i forkant av fremstilling for retten. Kontakten med barnevernet går gjennom avsnittsleder.

Før familien ankommer, skal de ansatte forberede seg godt for å kunne møte familien/den enslige mindreårige på best mulig måte ved å:

- Planlegge kompetansebehov og antall ansatte på oppdraget.
- Vurdere behov for tolk, som hovedregel skal dette bestilles. *Barn skal ikke benyttes som tolk*, jf. tolkeloven § 4.
- Forberede seg mentalt: hva kan de ansatte møte? Dette kan gjøres ved å reflektere over saken og ved å samtale med andre ansatte på familieenheten. Det kan også være hensiktsmessig å innhente informasjon om kultur og forhold i landet familien skal til.
- Ut fra informasjonen familieenheten har om familien/den enslige mindreårige, kan de ansatte forberede seg på hvordan de kan gå frem for å komme i kontakt og kommunisere med barnet/barna. Hvordan har barnet reagert på å bli pågrepet? Hvordan bør de ansatte snakke med barna? Er det noen av de ansatte som er spesielt egnet til å jobbe med akkurat dette barnet?
- De ansatte skal være forberedt på å håndtere sorg- og krisereaksjoner hos så vel barn som foreldre.

Mottak av familien/den enslige mindreårige – ansvarsområder

Mottagelsen ved familieenheten skal foregå skånsomt og være tilrettelagt for barn.

- Transportfører tar kontakt med ansvarlig transportledsager på familieenheten ved ankomst, for overlapping og planlegging av mottagelsen. Det er forventet at de som har transportert familien til familieenheten blir på stedet og bistår så lenge det er behov for dette. Uniformert personell og maktmidler skal ikke inn på de deler av familieenheten der familiene/enslige mindreårige oppholder seg, med mindre dette er avklart med ansvarlig transportledsager.
- Hjemmelsgrunnlag skal foreligge før familien kommer inn på familieenheten. Ansvarlig transportledsager har ansvar for kontroll av hjemmelsgrunnlag ved
  - innsettelser
  - avbrutte planlagte uttransporter
  - innsatte som kommer tilbake etter en planlagt uttransport
- Visitasjon: Det gjennomføres full visitasjon av samtlige voksne som interneres på familieenheten. Visitasjonen skal gjennomføres av ansatt med samme kjønn som den som visiteres. Barn skal som hovedregel ikke være vitne til at foreldrene visiteres. Om det er to foreldre, skal foreldrene visiteres en etter en slik at barna er hos den forelderen som ikke visiteres.

Dersom det kun er en forelder, kan de ansatte avtale med forelderen at barna tas med på omvising i bygget under visitasjonen.

Det kan foretas en ytre visitasjon av mindreårige i samarbeid med barnet og foreldrene. Også her skal visitasjonen gjennomføres av ansatt med samme kjønn. Undersøkelse av mindreårige skal normalt begrenses til en ytre visitasjon av klær og hår, samt kontroll ved bruk av metalldetektor. Forklar barnet på et barnevennlig språk hva som skjer før og under visitasjonen.

Dersom det anses strengt nødvendig kan barn under 18 år kroppsvisiteres jf. IR 5-1 for midlertidig familiesenter. Dette skal besluttes av politiadvokat i PU. Dersom det treffes beslutning om kroppsvisitasjon, skal den gjennomføres på en skånsom måte, og av en ansatt som anses særlig egnet til å utføre denne oppgaven. Vær bevisst på at kroppsvisitasjon vil kunne oppleves som en utrygg situasjon for en mindreårig. Den ansatte må være ekstra påpasselig med å sikre forutsigbarhet og trygghet i situasjonen. Forklar rolig og tydelig hva du skal gjøre, både før visitasjonen begynner og mens den pågår. Fortell at du må gjøre det for å sikre at alle som er på Haraldvangen skal være trygge, og at det ikke er farlig. Avklar om den mindreårige har noen spørsmål om visitasjonen. For øvrig vises det til Hovedinstruks for Politiets utlendingsinternat punkt 7.3.4, samt Interne retningslinjer for Politiets utlendingsinternat.

- Ankomstsamtalen: Ansvarlig transportledsager sørger for at ankomstsamtalen gjennomføres. Sykepleier og avsnittsleder skal som hovedregel også delta under hele eller deler av samtalen. PUs barnefaglige prinsipper skal legges til grunn for samtalen.

- Sykepleier: Helseavdelingen skal prioritere barn og barnefamilier. Sykepleier er som hovedregel til stede når familien/den mindreårige ankommer, og skal da ha satt seg inn i eventuell helserelatert informasjon som foreligger. Helsefaglige samtaler og -undersøkelser gjennomføres som hovedregel uten ansatte fra familieavdelingen til stede. Ved noen anledninger kan det være ønskelig å ha ansatte tilstede og/eller i nærheten av sikkerhetsmessige årsaker. Helseavdelingen har eget journalsystem som er adskilt fra politiets.
- Lege: Familieenheten har tilgang på legetjeneste for familier/enslige mindreårige som har behov for dette under oppholdet. Legetjenesten vurderer på forespørsel også den enkeltes helsetilstand knyttet til selve uttransporten, såkalt *fit for flight*.
- Avsnittsleder: Avsnittsleder har ansvar for å vurdere om det er forsvarlig og til det beste for hvert barn å være på familieenheten sammen med sine foreldre. Dette vurderes ut fra foreliggende opplysninger, informasjon og refleksjoner fra transportledsagere, sykepleier og andre, samt fra egne observasjoner og samtaler med familien. Avsnittsleder skal så kontakte barnevernstjenesten og varsle om at det er barn på familieenheten. Varselet registreres som en bekymringsmelding etter Lov om barneverntjenester. Barneverntjenesten/Barnevernvakten skal kontaktes umiddelbart dersom det oppstår den minste tvil om det er forsvarlig og til barnets beste å være på familieenheten sammen med foreldrene sine. Jourhavende jurist bør også varsles for vurdering av løslatelse på eget initiativ. Dette gjelder både under inntak og underveis i oppholdet. Barneverntjenesten vil da gjøre sin egen og uavhengige vurdering. Om oppholdet strekker seg utover ett døgn, gjør barneverntjenesten uansett en egen sakkyndig vurdering.

  Avsnittsleder skal sørge for forsvarlig bemanning, samt at sammensetningen av tjenestepersonell er hensiktsmessig, vurdert ut fra hva som passer til familiens og/eller den enslige mindreåriges behov; f.eks. kjønn, interesser, kultur- og religionsforståelse og språk.

- Familiene får tilgang til telefon på familieenheten dersom det ikke foreligger restriksjoner på dette.

Oppholdet på familieenheten: sikkerhet og samarbeid

Pågripelse og internering av barnefamilier og enslige mindreårige på familieenheten kan være stressende og medføre belastninger for familiene og den enslige mindreårige. Særlig dersom familien/den enslige mindreårige har levd i den tro at de kunne unngå utreise og at de nylig har opplevd en pågripelse de ikke trodde ville finne sted.

De ansatte har ansvar for sikkerheten og gode relasjoner er viktige virkemidler for å ivareta sikkerheten. Gode relasjoner med tydelige forventninger og opplevelse av å bli respektert, forebygger konflikter og gir gode rammer for samarbeid og returmotiverende arbeid. PUs barnefaglige prinsipper skal legges til grunn i arbeidet.

Samarbeid under oppholdet

Det skal opprettes samarbeid mellom familien/den enslige mindreårige, barneverntjenesten og familieenheten dersom familien/den enslige mindreårige skal begjæres internert. Samarbeidet opprettholdes så lenge familien/den enslige mindreårige er på enheten. I samarbeidet kan tiltak etter lov om barneverntjenester anvendes.

Transportører oppfordres til å møte familien/den enslige mindreårige på familieenheten under oppholdet og i forkant av returen. Familieenheten kan legge til rette for et slikt møte med familien/den enslige mindreårige. Dersom de ansatte ved familieenheten eller helseavdelingen skal være med på uttransporten, kan familieenheten legge til rette for at nettopp disse jobber med familien/den enslige mindreårige i forkant av utreisen.

Familieenheten skal prioritere tilstedeværelse med familiene/de enslige mindreårige. Hvert individ skal ha trygge og forutsigbare rammer under oppholdet.

Det er et mål å styrke foreldrene i deres rolle, slik at de evner å ta vare på barna sine best mulig i situasjonen de er i. Ofte holder familier/mindreårige på en drøm om å få bli i Norge som står i veien for å klare å planlegge egen

retur. Dette medvirker til en uforutsigbarhet som er uheldig for barna. Det er derfor et mål å motivere til å involvere seg i og samarbeide om egen utreise og reetablering i hjemlandet. I tillegg skal ansatte gi informasjon om hva som konkret kommer til å skje i forbindelse med utreisen. De ansatte skal legge til rette for å skaffe informasjon om returstedet, og bistå med å kontakte eventuelt nettverk eller andre som kan hjelpe etter ankomst.

Uønskede og potensielt skremmende hendelser

Oppholdet på familieenheten vil i stor grad preges av i hvilken grad de voksne i familien samarbeider med de ansatte. Ved liten grad av samarbeid kan utagering oppstå, noe som barn vil kunne oppleve som skremmende. Ved slike anledninger skal barn bli ivaretatt av de ansatte.

Barna skal så langt det er mulig skjermes fra uønskede og potensielt skremmende hendelser, for eksempel når foreldre utagerer, truer eller skader seg selv. De ansatte skal først forsøke å roe foreldrene. Eventuelt kan de ansatte ta en av foreldrene ut av situasjonen, samtidig som de bistår/ansvarliggjør den andre forelderen med å ta vare på barna. Om dette ikke går, skal barnet tas ut av situasjonen. Barnet må få informasjon om at de ansatte vil ta vare på foreldrene, og at de skal passe på dem til foreldrene har roet seg. Eksempel på samtale kan være: «*Nå må pappa og vi snakke sammen. Vi er ikke sinte på hverandre, vi er uenige. Det kommer til å gå bra. Vi skal passe på deg og du trenger ikke å være redd*».

Er de ansatte i tvil om det er forsvarlig at barnet blir hos foreldrene på familieenheten, skal barneverntjenesten/barnevernvakten umiddelbart kontaktes.

Å bli fjernet fra foreldrene i en akuttsituasjon vil alltid være en stor belastning for barnet. Det er derfor strenge kriterier for når barneverntjenesten kan fatte slike vedtak, og det skal alltid vurderes om situasjonen kan løses ved hjelp av mindre inngripende tiltak. Akuttvedtak er midlertidige. De skal enten oppheves eller raskt følges opp med forslag til for barnevern og sosiale saker om mer langvarig plassering. Dette gjelder uavhengig av om familien planlegges snarlig uttransportert.

Mindreårige som utagerer

Dersom en mindreårig utagerer/blir voldelig: opptre rolig og forsøk å berolige, for eksempel kan du si: «*Jeg er her, og jeg skal passe på deg og hjelpe deg. Vi har god tid (…). Jeg vil gjerne snakke med deg om hva som gjør deg sint eller urolig nå, jeg vil høre på deg. Fortell meg hva du tenker på*».

Bruk tid. Om det er et eldre barn som likevel blir utagerende og som ikke lar seg roe ned ved hjelp av rolig samtale, må du forholde deg til regelverk om bruk av maktmidler, for eksempel dersom det blir nødvendig å holde fast barnet.

Praktiske rutiner under oppholdet

- Bruk av tolk: Familieenheten skal informere, veilede og høre familiene/barna som oppholder seg der. Samtidig skal de ansatte skape rammer som gir trygghet og forutsigbarhet. Det skal alltid benyttes tolk dersom språk er en barriere. Det skal benyttes kvalifiserte tolketjenester, enten ved fysisk oppmøte eller via telefon.
- Lek og aktiviteter: De ansatte skal legge til rette for barnas lek og aktivitet under oppholdet. Lek og aktivitet benyttes aktivt i miljøarbeidet. Deltagelse i lek er spesielt viktig der barna er små og foreldrene ikke selv deltar.
- Mat: De ansatte skal tilby, lage og servere middag. Brødmat og drikke er alltid tilgjengelig. Ved spesielle behov, legges det til rette for dette. Når det er naturlig, spiser de ansatte sammen med familiene.
- Bagasje: Familien informeres om at bagasje settes på bagasjerom. Familien/den enslige mindreårige oppfordres til å si fra til de ansatte om det er noe de trenger. Om de har eiendeler andre steder som de ønsker å ha med seg, ta kontakt med ansvarlig saksbehandler i Utsys for vurdering. Dersom det bestemmes at eiendelene skal være med som bagasje, skal de ansatte bistå med å skaffe disse til veie før utreise. Om de har for mye bagasje, skal de få bistand til å prioritere hva de skal ta med seg.
- Nettverk i hjemland: De ansatte skal motivere til å mobilisere eventuelle nettverk i hjemland. Dersom det ikke finnes nettverk, kan et mulig samarbeid med Frelsesarmeens prosjekt «Safe Way Home» vurderes. Dersom nettverk venter i hjemlandet, forbered barna på hvem som møter dem der.
- Behov for å ta farvel: Ansatte har telefon tilgjengelig til utlån om det er ønskelig å ringe noen for å ta farvel. Det er også muligheter for avtalt besøk på familieenheten.

Utreise

Transportfører kontakter ansvarlig transportledsager ved ankomst på familieenheten. Disse overlapper og avtaler hvordan familien/den enslige mindreårige tas ut av familieenheten. Familieenheten vil som hovedregel være i beredskap til det er bekreftet at flyet har tatt av med familien.

Transportledsagere fra familieenheten og sykepleierne fra helseavdelingen har barnefaglig kompetanse og erfaring med uttransport av barn og familier. Disse ansatte anbefales brukt også ved uttransporter av familier og enslige mindreårige som ikke har vært på familieenheten. Dette vil bidra til å styrke de barnefaglige prinsippene.

Forslag til formuleringer til mindreårige under oppholdet på familieenheten

Nedenfor er det forslag til hvordan de ansatte på familieenheten kan formulere seg når de samtaler med barn og enslige mindreårige under oppholdet på familieenheten. Listen er ikke uttømmende.

Ved ankomst

«Hei, mitt navn er (…). Jeg skal være med deg/dere her på Haraldvangen». Her kan man følge opp med litt informasjon om hva som kommer til å skje videre for familien under oppholdet, og eventuelt avklare misforståelser rundt temaer som barnet er opptatt av. Benytt gjerne spill og leker og for å skape tillit og tilnærming.

Ankomstsamtalen skal inneholde informasjon om hva som skal skje under oppholdet på familieenheten og frem til utreise. Om ny informasjon dukker opp underveis i oppholdet, opplys om det fortløpende. Primært informerer ansatte foreldrene og støtter dem i å informere sine barn. Om ikke foreldrene informerer barna sine, må de ansatte gi barna informasjonen som de har krav på. Dette kan være informasjon om oppholdet på familieenheten, utreisen og eventuelle korreksjoner av misforståelser. For eksempel kan noen barn ha blitt fortalt av foreldrene at det er farlig for dem å reise tilbake til hjemlandet. I disse tilfellene kan de ansatte for eksempel si: «*Slik var det kanskje da mor og far flyktet. Slik er det ikke lenger, og nå skal det være trygt å reise dit.*»

Omvisning mens foreldrene visiteres

Samtidig som mor og far visiteres, kan det gjøres avtaler med foreldre og barna om at de ansatte viser barnet rundt. For eksempel: «*Nå skal de andre voksne snakke med mamma og pappa, og så skal jeg passe på deg så lenge». Har mamma og pappa fortalt deg noe om hva slags sted dette er?(...)Jobben vår er å sørge for at dere har det bra mens dere er her». (…)«Kom så skal jeg viser deg rundt på plassen du skal være på nå. Vi har mange forskjellige spill og leker, som*

jeg har lyst til å vise deg. Hva liker du å leke med?«(…) Mange barn har vært her før deg og lekt med disse lekene. Har du med deg noen leker eller tegnesaker som du har lyst å ha?»

Fortell hva som er på familieenheten: Soverom, oppholdsrom med TV, stue og lekerom, tørrmat og drikke i kjøleskapet, osv. Fortell og vis frem bad, toalett og fortell om brannvern.

Ved ytre visitasjon av barn; «*Hei! Kan jeg få lov til å klappe litt på klærne dine for å se hva du har i lommene dine? Der er visse ting man ikke får lov til å ha her inne. Derfor må jeg sjekke lommene dine.*»

Turnusskifte/endringer

Informerer familien/den mindreårige dersom det blir et turnusskifte/ endringer av personell under oppholdet til familien/den mindreårige. For eksempel kan du si: «*Nå kommer det en kollega av meg som heter … Han/hun skal være sammen med dere. Han/hun vil hjelpe deg og svare på spørsmål du måtte ha, på samme måte som jeg har gjort*».

Utreise

Eksempler på samtaler før utreise kan være: «*I morgen skal vi kjøre bil til flyplassen, og så skal vi ut og fly. Har du tatt fly før?» (…) «Det blir en lang reise. Det skal være noen hyggelige politifolk sammen med dere som pleier å reise med familier sånn som din. Det har de gjort mange ganger, og de kommer til å passe godt på dere». «Gruer du deg til å reise? Husk at du kan snakke med de som skal følge dere hvis du blir redd eller lurer på noe. De vet veldig mye om den turen dere skal på.*»

I forkant av avreise, spør om barna har spist eller må på toalettet. Tilrettelegg for dette ved behov.

Juridiske referanser

*Forvaltningsloven § 11 e

Forvaltningsorganer skal ikke bruke barn til tolking eller annen formidling av informasjon mellom forvaltningen og personer som ikke har tilstrekkelige språkferdigheter til å kommunisere direkte med forvaltningen. Unntak kan gjøres når det er nødvendig for å unngå tap av liv eller alvorlig helseskade, eller det er nødvendig i andre nødsituasjoner. Unntak kan også gjøres i tilfeller der det ut fra hensynet til barnet og omstendighetene for øvrig må anses som forsvarlig.

UTREISESENTERET

PUs overordnede barnefaglige prinsipper:
Forståelse – Trygghet – Forutsigbarhet – Involvering

Funksjonsbeskrivelse

Utreisesenteret fungerer som politiets avgangshall for personer som skal utreisekontrolleres eller ledsages på uttransport. En utreisekontroll innebærer at personer med avslag på sin søknad/bort- og utviste, herunder også enslige mindreårige og barnefamilier, assisteres til flyet for deretter å reise som vanlige reisende ut av landet.

Ved ledsaget uttransport vil de ansatte ved Utreisesenteret bistå ledsagerne mens de oppholder seg på Utreisesenteret og frem til avreise. Ved uttransport av barnefamilier og enslige mindreårige skal ansatte ved Utreisesenteret basere sitt arbeid på følgende grunnprinsipper:

- I oppdrag som berører barn og barnefamilier skal det settes av rikelig med tid til oppdragsløsning, for å unngå unødig stress. Tilstrekkelig med tid gjør det også lettere å ivareta barna på en god måte.
- Ved utreisekontroll skal ansatte være sivilt antrukket og sikre at oppdraget utføres på en mest mulig diskret måte.
- Ansatte ved Utreisesenteret skal finne praktiske løsninger for å redusere stress for familien eller den enslige mindreårige i situasjonen.

Språk

- Tolk skal som hovedregel alltid bestilles som en del av planleggingen, enten telefontolk eller ved personlig oppmøte. Dersom dette ikke lar seg gjøre bør det som et minimum være tilgjengelig en ansatt som snakker det samme språket som familien/den mindreårige.
- Vær bevisst på at 80 prosent av det man sier kommuniseres gjennom kroppsspråk. Vær derfor særskilt oppmerksom på ansiktsuttrykk, hvordan du står, sitter og holder armene når du kommuniserer med barn.

Søk informasjon

- Snakk med mannskapet som bringer barnefamilien/den enslige mindreårige til Utreisesenteret og til de som fører tilsyn. Hva har skjedd før familien kom til SUT?
- Hva vet barnet om sin egen situasjon? Har noen andre snakket med barnet før det/de kom til SUT?
- Hva er barnas/den mindreåriges alder?
- Familiens adferd: Har det vært hendelser under pågripelsen eller på veien som kan ha preget barna?

Trygghet

- Forsøk å legge til rette for *trygghet* i situasjonen ved å opptre rolig og vennlig overfor barn. Kommuniser med barnet på barnets nivå, ved eksempelvis å sette deg ned på huk. Se barnet, henvend deg til det og snakk med det: «*Hei, jeg heter…, jeg jobber her hvor du er nå og jeg er politi. Jobben min er å ordne alt med reisen, og jeg skal passe på at du har det bra*

mens du er her». Prøv å etablere kontakt på barnets premisser. En form for kontaktetablering kan være å kommentere klær/sko på en positiv måte; f. eks.: «*Jeg ser at du har sånne sko som kan blinke, de var veldig fine*!» Ved å stoppe opp og vente litt, kan det være at barnet selv tar initiativ til å fortelle deg noe. Spør barnet om han/hun ønsker kakao/te/noe å spise. Tilby noe å leke med.

- Ikke forvent at barnet skal begynne å snakke med deg. Korte svar er også ofte et tegn på at kontakt er oppnådd. Skap trygghet, ved involvering og forutsigbarhet, ved at de vet hva som vil skje til enhver tid på Utreisesenteret og når de reiser derfra.

- Vis at du forstår deres situasjon og følelser, og si gjerne at det er greit å være sint eller lei seg. Ikke sympatiser («*stakkars deg*») eller skap falske forhåpninger.

- Dersom barn er vitne til at foreldrene deres gråter eller utagerer, snakk med barna om det. Kommenter det åpenbare som skjer i rommet, f.eks. «*Mamma gråter nå fordi dere skal reise. Det er helt greit å være lei seg. Er du også lei deg?*»

Forståelse og forutsigbarhet

- Barn trenger informasjon om det som skal skje for at situasjonen skal bli mest mulig forståelig og forutsigbar. Det er viktig at man kommuniserer på et nivå som er tilpasset barnets alder. Gjør det forståelig ved å bruke enkle ord, og unngå fremmedord eller fagspråk/sjargong.
- Husk at barn får med seg mer enn du tror. Dersom det skal gis informasjon som ikke er rettet til barn, ta mor/far inn på et annet rom og snakk der. Dette er særlig viktig dersom foreldrene motsetter seg utreisen. Dersom informasjonen skal gis til både foreldre og barn, gi informasjonen samtidig så barna skjønner hva som skjer.
- Forklar situasjonen for barna og hvorfor det skjer, f.eks.: «*Det er noen regler i Norge som bestemmer at du og familien din ikke kan være i Norge lenger, det vet du kanskje. Derfor må dere reise tilbake til (…). Det er sånn for mange som kommer til Norge og vil bo her. Jeg lurer på om noen har snakket med deg om at dere skal reise tilbake til (…) i dag? Du må gjerne spørre meg om det er noe du lurer på, så skal jeg svare deg så godt jeg kan. Jeg vil gjerne hjelpe deg*».
- Det finnes enkle bildebøker om å reise med fly for de yngste barna. Det kan være et tips å benytte seg av en slik bok for å få i gang en samtale om flyturen - hva er en flyplass, hvordan får man mat på flyet etc. Dette er med på å forberede barnet på reisen som kommer.

Involvering

- Husk å spørre barnet om det er noe han/hun lurer på eller trenger.
- Spør barnet om han/hun forstår hva som skal skje og hvor det befinner seg. Forklar for barnet dersom det ikke vet: «*Nå er du på et sted som heter Utreisesenteret. Det er her alle familier som må reise ut av Norge er før de skal reise med flyet. Nå skal vi vente her i en time. Deretter skal jeg følge dere frem til flyet. Er det noe du lurer på om reisen så kan du spørre meg*».
- Ansatte på Utreisesenteret skal tilstrebe å involvere barn, ungdom og deres foreldre ved å være i direkte dialog, slik at de i størst mulig grad kan være med å påvirke sin situasjon. Da legger du bedre til rette for at foreldrene tar mer ansvar, og i større grad kan trygge og roe sine barn.
- Vær til stede og se barnet/barnas behov. Dette er viktig i de tilfellene hvor foreldre ikke deltar eller tar tilstrekkelig ansvar for barna sine. Å tilby mat, skifte bleier og ta initiativ til lek er eksempler på dette.
- Foreldre/barn må pakke håndbagasjen sin selv, men hjelp til hvis de ønsker det eller hvis det blir nødvendig.

Noen enkle prinsipper for kommunikasjon:

- Lytt mer enn du snakker. Vent noen sekunder før du stiller et nytt spørsmål eller kommer med en kommentar.
- Benytt aktiv lytting ved å gi korte, anerkjennende tilbakemeldinger. Aktiv lytting driver samtalen videre.
- La barnet få tid - tål stillhet. Innstill deg på barnets taletempo.
- Ikke avbryt.
- Prøv å følge barnets tematikk.

- Tenk deg om før du kommer med dine egne antakelser; eksempelvis «*Ble du veldig redd da?*» eller «*Da ble du vel glad*?»
- Søk blikk-kontakt uten å være påtrengende. Registrer om barnet søker øyekontakt med deg.
- Benytt metakommunikasjon, som betyr å snakke om kommunikasjonen. For eksempel kan du si: «*Det som skal skje nå, er at vi skal snakke litt sammen. Jeg skal forklare deg om dette stedet du er på nå. Hvis du lurer på noe, må du bare spørre meg. Jeg er her for å hjelpe deg.*»
- En form for metakommunikasjon er reparasjoner, for eksempel: «*Nå forklarte jeg meg utydelig, jeg prøver en gang til!*»
- Bruk åpne og oppfordrende spørsmål, for eksempel «*Fortell meg hva du tenker på*», i stedet for: «*Tenker du på noe?*»
- Speil barnets følelser, for eksempel: «*Nå ser du lei deg ut, jeg ser at du gråter. Det er helt greit å gråte her*». Da anerkjenner du barnets følelser og åpner opp for at barnet kan snakke om det.
- Vær oppmerksom på kroppsspråket ditt.

Andre hensyn

- Skjerming fra andre kan være nødvendig i visse tilfeller. Unngå å utsette for barn for unødig støy/hendelser. Ta barnet ut av utrygge eller stressende situasjoner, men følg opp med å forklare barnet hva som skjer. Dersom barnet har vært vitne til at en av foreldrene utagerer eller lignende, ta barnet ut av situasjonen og snakk med barnet om det som nettopp skjedde. Si for eksempel «*Nå er pappa lei seg og frustrert, og da blir han sint. Da må vi passe på at han ikke skader seg selv eller andre. Det er min oppgave som politi å passe på at alle er trygge. Pappa kommer til å roe seg ned om litt.*»

- Ved lengre opphold på venterommet kan man vurdere å kjøpe mat og drikke utenfra, for å gjøre oppholdet på Utreisesenteret så hyggelig som mulig.

- På Utreisesenteret er det tilgjengelige Ipader med spill og underholdning som barn kan tilbys å låne på venterommet og på uttransporten, helt frem til destinasjonsstedet. Det er også aktivitetspakker med tegnesaker, leker og litt godteri, som barn kan få med seg. Forhør deg med barnets foreldre om det er i orden at barnet får dette. Det kan bidra til å lette situasjonen og ventetiden på reisen.

Politiets ansvar overfor barn: Opplysningsplikt og avvergingsplikt

I uttransportfasen kan det oppstå hendelser eller fremkomme opplysninger som danner grunnlag for å tro at et barn er utsatt for omsorgssvikt, overgrep eller andre kriminelle handlinger.

Barn har mange rettigheter fordi de er barn, som gjelder uansett oppholds-status og så lenge de fysisk oppholder seg i Norge. Ansatte på Utreisesenteret

er forpliktet til å sikre at barns rettigheter blir ivaretatt så lenge de er i Utreisesenterets varetekt.

Som offentlig ansatt har man etter barnevernloven juridisk, selvstendig og personlig ansvar for å varsle barnevernet dersom det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet, eller om det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. barnevernloven § 13-2. PUs ansatte skal da melde fra til kommunalt barnevern/barnevernsvakten. Denne plikten går foran taushetsplikten etter andre lover. Dersom barnevernet blir varslet skal du registrere dette i DUF og i Utsys.

Dersom du mener at barnevernet bør varsles etter en bestemt hendelse/observasjon, skal du alltid konferere med nærmeste leder og kontakte PUs jourhavende jurist og informere om dette, da det kan få betydning for saken/utsendelsen. Ta kontakt med jourhavende jurist hvis du er i tvil om hva du bør gjøre.

Tlf.nr. Barnevernvakten i Romerike: 64 99 32 70

PUs ansatte må også være kjent med ansvaret som følger av avvergingsplikten, jf. straffeloven 196. Her fremgår det at enhver er pliktig til å anmelde eller avverge en straffbar handling eller følgene av den. Denne plikten gjelder også for ansatte på SUT for beskyttelse av barn.